

Marketinški elementi tržišta ljudskim organima

Belobrajdić, Valentino

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University North / Sveučilište Sjever**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:122:331220>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-19**

Repository / Repozitorij:

[University North Digital Repository](#)

SVEUČILIŠTE SJEVER

Diplomski rad br. 146/OJ/2019

MARKETINŠKI ELEMENTI TRŽIŠTA LJUDSKIM ORGANIMA

Valentino Belobrajdić, 0721/336D

Varaždin, veljača 2020.

SVEUČILIŠTE SJEVER
DIPLOMSKI STUDIJ ODNOSI S JAVNOSTIMA

Diplomski rad br. 146/OJ/2019

MARKETINŠKI ELEMENTI TRŽIŠTA
LJUDSKIM ORGANIMA

Student

Valentino Belobrajdić

Mentor

doc. dr. sc. Dijana Vuković

Varaždin, veljača 2020.

Prijava diplomskog rada

Definiranje teme diplomskog rada i povjerenstva

ODJEL Odjel za odnose s javnostima

STUDIJ diplomski sveučilišni studij Odnosi s javnostima

PRISTUPNIK Valentino Belobrajdić

MATIČNI BROJ 0721/336D

DATUM 26. 11. 2019.

KOLEGIJ Istraživanje tržišta

NASLOV RADA Marketinški elementi tržišta ljudskim organima

NASLOV RADA NA ENGL. JEZIKU Marketing Elements of the Market for Human Organs

MENTOR dr.sc. Dijana Vuković

ZVANJE Docent

ČLANOVI POVJERENSTVA

1. doc.dr.sc. Nikša Sviličić - predsjednik
2. doc.dr.sc. Ana Globočnik Žunac - članica
3. doc.dr.sc. Dijana Vuković - mentorica
4. doc.dr.sc. Saša Petar - zamjenski član
5. _____

Zadatak diplomskog rada

BROJ 146/OJ/2019

OPIS

Trgovina ljudskim organima predstavlja specifičan i kompleksan oblik organiziranog kriminala, koji se posljednjih dva desetljeća sve više intenzivira kao popratna pojava napretka transplatacijske medicine. Putevi kojima se odvija ilegalna trgovina ljudskim organima zavise od uvjeta na određenoj geografskoj lokaciji, političkoj situaciji, trenutnim ratovima i konfliktima, stupnju efikasnosti policijske kontrole, ali i od nedovoljne uključenosti državnih institucija u regulaciju tržišta ljudskim organima.

U radu je potrebno:

- * objasniti organizirani kriminal sa osvrtom na njegov povijesni razvoj;
- * definirati tržište ljudskim organima (način korištenja ljudskih organa, organizaciju transplatacije, sustave za prikupljanje ljudskih organa te pravnu regulativu);
- * definirati i pojasniti marketinške elemente tržišta ljudskih organa;
- * provesti istraživanje (dubinski intervju i anketu);
- * definirati zaključak.

ZADATAK URUČEN

24.01.2020.

POTPIS MENTORA

Gauo

SAŽETAK

Tema ovoga rada je Marketinški elementi tržišta ljudskim organima. Organ je dio ljudskog tijela kojeg oblikuju različita tkiva te koji ima svoju posebnu funkciju. Ponekad, uslijed različitih nepovoljnih okolnosti po ljudsko tijelo, organ prestane obavljati svoju funkciju te ga je potrebno zamijeniti novim. Organi se dodjeljuju pacijentima nakon što se određeni organ nađe na listi Eurotransplanta, odnosno na listama neprofitne europske organizacije za razmjenu organa. Organi se dobivaju na način da darivatelj, odnosno osoba koja se za života izjasnila da želi darovati organ, donira organ za vrijeme života ili nakon smrti. U nedostatku organa, određeni pacijenti čekaju na listi dok se za njih ne pojavi kompatibilan organ. Neki taj organ ne dočekaju jer su liste čekanja prevelike u odnosu na ponudu organa na tržištu. Zbog navedenih činjenica, javlja se potreba za ilegalnom trgovinom organima, odnosno potražnje ili ponude organa na crnom tržištu. U svijetu je stanje vrlo ozbiljno; o temi crnog tržišta sve se više govori jer je to problem koji je prisutan već dulji niz godina. Neka istraživanja pokazuju kako je oko 10% svih obavljenih transplantacija godišnje u svijetu obavljeno organima od živih darivatelja preko ilegalne trgovine organima. Iako je i u Republici Hrvatskoj velik broj osoba na listi čekanja, tema oko nabavljanja organa sa crnog tržišta, se ne spominje.

Ključne riječi: *organ, Eurotransplant, darivatelj, ilegalno tržište, transplantacija*

ABSTRACT

The theme of this paper is Marketing Elements of the Market for Human Organs. The organ is a part of the human body formed by different tissues that has a special function. Sometimes, due to various harmful circumstances for the human body, the organ ceases to perform its function and needs to be replaced by a new one. Organs are donated to patients after a particular organ is listed on the Eurotransplant list, that is, on the lists of the non-profit European organ exchange organization. Organs are obtained in such a way that a donor, or a person who has declared during a lifetime that he or she wishes to donate an organ, donates the organ during life or after death. In the absence of organs, certain patients wait on the list until a compatible organ appears for them. Some patients never receive an organ because the waiting lists are too large compared to the offer on the market. Due to the above facts, there is a need for illegal organ trafficking, i.e. demand or supply of organs on the black market. The situation in the world is very serious; many people talk about the topic of black market because it is a problem that has been present for many years). Some studies show that about 10% of all transplants performed annually in the world are organ transplants from living donors through illegal organ trafficking. Although a large number of people are on the waiting list in the Republic of Croatia, the topic of organ procurement from the black market is not something that is often mentioned.

Key words: *organ, Eurotransplant, donor, illegal market, transplant*

SADRŽAJ

1.	UVOD	2
1.1.	Predmet i ciljevi rada	3
1.2.	Izvori i metode prikupljanja podataka.....	3
1.3.	Struktura rada	4
2.	ORGANIZIRANI KRIMINAL	5
2.1.	Nastanak organiziranog kriminala u Hrvatskoj	6
2.2	Formiranje svijesti o povećanoj društvenoj opasnosti organiziranog kriminala...	10
2.3.	Priprema neophodnih zakona za borbu protiv organiziranog kriminala	11
3.	TRŽIŠTE LJUDSKIM ORGANIMA	12
3.1.	Načini korištenja ljudskih organa.....	12
3.2.	Organizacija transplantacije	13
3.3.	Sustavi za prikupljanje ljudskih organa	14
3.4.	Pravne regulative	15
3.5.	Mogućnost prenošenja zaraznih bolesti putem presađivanja inficiranih dijelova ljudskih organa.....	16
3.6.	Crno tržište organa.....	17
4.	MARKETINŠKI ELEMENTI TRŽIŠTA LJUDSKIM ORGANIMA	19
4.1.	Potreba za ljudskim organima	19
4.2.	Formiranje cijena na tržištu ljudskih organa	20
4.3.	Proizvod na tržištu ljudskih organa.....	21
4.4.	Distribucija ljudskih organa.....	22
4.5.	Promocija ljudskih organa	22
5.	METODOLOGIJA I REZULTATI ISTRAŽIVANJA	23
5.1.	Predmet istraživanja	23
5.2.	Svrha i cilj istraživanja	23
5.3.	Istraživačke hipoteze.....	24
5.4.	Opis istraživačkog postupka	25
5.5.	Diskusija rezultata dubinskog intervjua	55
5.6.	Diskusija rezultata anketnog upitnika	56
5.7.	Ograničenja istraživanja	58
6.	ZAKLJUČAK	59
	LITERATURA:.....	60
	PRILOZI.....	63
	POPIS GRAFIKONA	68
	POPIS TABLICA.....	69

1. UVOD

Crno tržište predstavlja sve nezakonite transakcije koje se obavljaju potajno, bilo zbog izbjegavanja plaćanja poreza, carina i drugih obveznih davanja, ili zbog toga što je promet proizvoda kojima se trguje zabranjen. (Leksikografski zavod Miroslav Krleža; URL: <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=12814> , pristupljeno: 25.09.2019.) Kako je prethodno navedeno, crno tržište obuhvaća svu kupovinu / prodaju proizvoda čije je trgovanje zakonom zabranjeno. Tako u nastavku rada, organe promatramo s aspekta proizvoda, a njihovu ilegalnu prodaju / kupnju promatramo kao crno tržište. Crno tržište kao pojam uveo se u većinu literature te se kao takvo koristi za označavanje ilegalne prodaje, u ovom slučaju organa. Većina autora koristi ovaj naziv kada govori o ilegalnoj trgovini organima. Crno tržište organa raste vrlo brzo obzirom da je potražnja za organima danas veća od ponude. U Hrvatskoj, tržište ljudskih organa sa aspekta funkcionalnosti i marketinških elemenata nužnih za funkcioniranje tržišta nije prepoznato jer je u Hrvatskoj velika ponuda organa, odnosno na organe se ne čeka jako dugo. No ipak, liste čekanja postoje i događaju se situacije u kojima ipak bolesnik ne uspije doživjeti operaciju, odnosno dobiti pogodan organ. Prema godišnjem izvještaju Eurotrasplanta, u Hrvatskoj je sveukupno donirano 311 organa od preminulog davatelja i 12 organa od živućeg davatelja. Ipak na listi čekanja je ostalo još bolesnika pa je samo pitanje vremena kada će se prodaja i kupovina organa početi događati i kod nas. Hrvatski građani imaju sve manja primanja pa nije nemoguće da se uskoro okrenu zaradi na prodaji vlastitih organa. U svijetu je situacija još kompliciranija i ozbiljnija. Prema podacima Eurotrasplanta, veliki broj organa se potražuje, a dnevno i nekoliko stotina ljudi ne doživi organ. Neovisno o zemlji, građani prodaju ili kupuju organe, a velika količina nas zatvara oči pred ovom temom i situacijom. Upravo su se zbog ove situacije, neke zemlje ipak odlučile legalizirati crno tržište organa kako bi se povećao broj organa na tržištu, a time i smanjila stopa smrtnosti. Istraživajući, nije zanemariv broj oglasa na društvenim mrežama i internet oglasnicima u kojima se potražuje ili nudi određeni organ. Zabrinjavajući je broj mladih ljudi koji nude organe na prodaju jer su na rubu egzistencije, a još zabrinjavajući je i podatak o broju komentara, odnosno javljanja na te oglase u kojima osobe žele kupiti organ za sebe ili nekoga bližnjeg.

Tema rada, Marketinški elementi tržišta ljudskim organima, izabrana je upravo zbog ne shvaćanja i ne viđenja problema s kojima se susrećemo. Kada gledamo na marketing na običnom tržištu, shvaćamo ga kao aktivnost koja se bavi potrebama ljudi i pronalazi načine zadovoljenja tih potreba. S tog stajališta, mogli bi zaključiti kako bi marketing sa stajališta

zdravstva, pomogao ljudima da pronađu potrebni organ i kupe ga. S obzirom na to da smisao ostajanja zdravstvenih institucija počiva na viziji zdravlja i kvalitete života, postoji strah da će marketing obezvrijediti sadržaj i funkciju proizvoda, odnosno ljudskih organa, a i ne postoji dovoljno jasna zakonska regulativa koja prati tržište ljudskim organima. Nastavkom rada želi se doći do rješenja što je najbolje učiniti kako bi tržište organa ipak zadovoljilo sve potrebe osobama kojima je potreban organ.

1.1. Predmet i ciljevi rada

Sukladno prethodno navedenim statistikama i podacima, predmet istraživanja je crno tržište organa koje raste vrlo brzo jer je potražnja za organima veća od ponude, a problemi transplantacije pokrenuli su niz etičkih pitanja u društvu čiji odgovori zaostaju za medicinskim progresom i načinom funkcioniranja tržišta.

Cilj ovoga istraživanja je utvrditi postoji li razlika u mišljenju o legalizaciji crnog tržišta organima ovisno o tome da li su zdravstveni ili nezdravstveni djelatnici, te da li postoje nužni uvjeti za legalizaciju tržišta ljudskim organima i što bi ista značila za društvo.

1.2. Izvori i metode prikupljanja podataka

Prvi dio rada je teorijski, odnosno prikupljene su informacije, pojmovi i razmatranja iz stručne literature domaćih i stranih autora. Osim toga, u svrhu prikupljanja informacija o ovoj tematici, korišteni su internet sadržaji, stručni članci i razne internet stranice. Nakon prikupljanja i obrade podataka, provedeno je istraživanje nad ispitanicima putem anketnog upitnika kako bi se odredilo njihovo znanje i stavovi o tematici. Anketnim upitnikom se želi od što većeg broja ispitanika prikupiti odgovori na pitanja kako bi se dobili što relevantniji podaci o tržištu organa kao i o njihovom odobravanju, odnosno ne odobravanju legalizacije crnog tržišta organima. Anketni upitnik sadrži 30 pitanja koja u početku obuhvaćaju osobne podatke osoba kao što su dob, spol, zanimanje i slično. Osim klasičnog oblika ankete, ispitanici će ispunjavati anketu i odabirom slaganja s navedenim tvrdnjama po Likertovoj skali. Statističkom obradom sakupljenih podataka došlo se do rezultata prikazanih u radu te zaključaka istraživanja. Osim anketnog upitnika, u radu se koristio i dubinski intervju sa doktorom, višom medicinskom sestrom i medicinskom sestrom. Ova vrsta intervjuja upotrijebljena je kako bi se u radu dobilo subjektivno mišljenje pojedinih osoba iz zdravstva koji rade na odjelu za transplantacije.

1.3. Struktura rada

Struktura rada podijeljena je u šest povezanih dijelova:

U sažetku se na hrvatskom i engleskom jeziku spominju najvažniji elementi i podaci o tematici rada. U uvodnom dijelu opisan je cilj rada, izvori i metode prikupljanja podataka te struktura rada.

Drugi dio rada pod nazivom *Organizirani kriminal* obuhvaća pojmovno određenje organiziranog kriminala, njegov nastanak, utjecaj na društvo te razmatranja o zakonima za borbu protiv organiziranog kriminala.

Tržište ljudskim organima, sljedeća cjelina rada vezana je uz način korištenja ljudskih organa, njihovu transplantaciju i sustav prikupljanja organa kao i rizik od prenošenja zaraznih bolesti uzrokovan nepravilnom transplantacijom. U ovome dijelu već se polako približavamo glavnoj tematici rada spominjući crno tržište organa uslijed nedostatka organa legalnim putem.

Četvrti dio rada obuhvaća marketinške elemente tržišta ljudskim organima, odnosno razradu teme na temelju nedostatka ljudskih organa na tržištu, formiranja cijena organa na crnom tržištu kao i načine distribucije i oglašavanja organa kako bi se isti prodali na crnom tržištu i nosi naziv *Marketinški elementi tržišta ljudskim organima*.

Pri samom kraju rada, pod naslovom *Metodologija i rezultati istraživanja*, predstavljeni su ciljevi i hipoteze rada, opis istraživačkog rada kroz grafove i postotke te diskusija o postignutim rezultatima. Svakako će se na temelju ove teme dati i ograničenja istraživanja.

Na samom kraju se donosi *Zaključak* cjelokupnog rada.

2. ORGANIZIRANI KRIMINAL

Kako se organizirani kriminal sastoji od više elemenata poput trgovine narkoticima, oružjem, ljudima, organima i slično, ne postoji određena definicija ovog pojma. Kao i za terorizam, organizirani kriminal definiran je općenito i kao takav nema jedinstvenu definiciju. Jedna od definicija je i ta da je organizirani kriminal strukturirana skupina od više od dvije osobe, koja postoji određeno vrijeme i djeluje planski kako bi počinila kaznena djela. (Raufer X., Quere S. 2008:19).

Slična definicija može se pronaći i u Konvenciji Ujedinjenih naroda protiv transnacionalnog organiziranog kriminala, a koja glasi da je to skupina od tri ili više osoba koja postoji određeno vrijeme i djeluje s ciljem počinjenja jednog ili više teških kaznenih djela ili kaznenih djela utvrđenih sukladno Konvenciji kako bi iz njih direktno ili indirektno izvukla novčanu ili drugu materijalnu korist.(NN 14/2002)

Profesor James Finckenauer sjedinio je organizirani kriminal kroz osam komponenti koje ga najbolje opisuju, a to su:

1. ideologija,
2. struktura, odnosno organizacijska hijerarhija,
3. kontinuitet,
4. nasilje,
5. ograničeno članstvo,
6. nelegalna poduzeća,
7. penetracija u zakonito poslovanje i
8. korupcija. (Finckenauer James O. 2005:65)

U hrvatskoj kriminalističkoj praksi postoji definicija organiziranog kriminaliteta koja isti određuje kao fenomen koji obuhvaća: sustavno planirana i pripremana kaznena djela koja čine sudionici udruženi u zločinačku organizaciju trajnim djelovanjem, uz uporabu zastrašivanja, nasilja i korupcije, bez obzira na državne granice, sa svrhom stjecanja financijske dobiti ili društvene moći (Sačić; 2001:3).

Sukladno prethodno navedenim definicijama, lako je zaključiti kako je organizirani kriminal poveznica više osoba koje čine kriminalne i zakonom nedopuštene aktivnosti, a sve u svrhu postizanja osobne dobiti, određenih ciljeva i slično.

2.1. Nastanak organiziranog kriminala u Hrvatskoj

Organizirani kriminal se u Republici Hrvatskoj postepeno pojavljuje u lakšim oblicima pa se kroz godine razvija sukladno razvoju društva, tehnologije i načina života. U proteklih 30-ak godina, organizirani kriminal postepeno dolazi do današnjeg, tradicionalnog shvaćanja i pojave tog oblika.

Organizirani kriminal, točnije njego razvoj može se podijeliti na dva vremenska perioda, a to su razdoblje rata, pretvorbe i privatizacije (od 1990. do 2000.) i razdoblje demokratske konsolidacije i integracijskog procesa. U prvom razdoblju, organizirani kriminal se počeo naglo razvijati, a u drugom razdoblju, on se nastavio razvijati, jačati i dolaziti do onakvog kakvog ga danas poznajemo.(Savić., 2015:147)

Mnogi su u ratu vidjeli priliku za bogaćenje, a time i za širenje kriminalnih aktivnosti. Zato se u Republici Hrvatskoj 1990. pojavljuju sve veći podatci o organiziranom kriminalu. Jedan dio se našao u grupi organiziranog kriminala tako što su na nezakonit način stekli veliko materijalno bogatstvo, dok su se drugi bogatili prodajom opijata, krijumčarenjem oružja, vozila, osoba i slično. U ovom vremenu se već pojavljuje i trgovanje ljudima što će kasnije dovesti i do trgovanja organima. Kada se govori o organiziranom kriminalu, najbolje je osloniti se na Kazneni zakon, donesen 1997. godine koji je ponajprije odredio značenje određenih pojmova kako bismo lakše shvatili tematiku. Naime, u Zakonu se ne spominje direktno organizirani kriminal, ali se definicijom zločinačke organizacije daje do znanja da je ona dio organiziranog kriminala. Članak 89. Kaznenog zakona određuje značenje sljedećih pojmova:

1. Više osoba je najmanje dvije osobe ili više njih.
2. Skupina ljudi je najmanje pet osoba ili više njih.
3. Grupa ljudi, u smislu ovoga Zakona, je udruženje od najmanje tri osobe koje su povezane radi trajnog ili povremenog činjenja kaznenih djela, pri čemu svaka od tih osoba daje svoj udio u počinjenju kaznenog djela.

4. Zločinačka organizacija je udruženje od najmanje tri osobe čiji članovi su se udružili radi činjenja kaznenih djela. Djelovanje zločinačke organizacije višeg stupnja usmjereno je i prema ostvarivanju i zadržavanju nadzora nad pojedinim gospodarskim ili drugim djelatnostima, pri čemu se koristi zastrašivanjem ili nasiljem radi utjecaja na druge osobe da im pristupe ili im se pokore. Zločinačku organizaciju odlikuje visok stupanj povezanosti članova, unutarnji ustroj na temelju odnosa hijerarhije i stege te podjela rada. Zločinačka organizacija je temelj pojma organiziranog kriminala. (Kazneni zakon NN 105/2004)

Bitno je razlikovati navedene pojmove jer se kazneno djelo i propisana kazna određuje na temelju osoba koje se nalaze u počinjenju istih. Kako u svojoj knjizi navodi Željko Cvrtila, zločinačka organizacija je najrazvijeniji oblik zločinačkog udruženja, a kojoj se zbog opasnosti koju uzrokuje, kazne predviđaju kaznenim zakonom, zakonom o organiziranom kriminalu i slično. (Željko Cvrtila, 2010:19)

Zločinačko udruženje čine najmanje tri osobe koje su se udružile sa zajedničkim ciljem počinjenja jednog ili više kaznenih djela, za koja se može izreći kazna zatvora u trajanju duljem od tri godine, a koje ne uključuje udruženje koje čine osobe slučajno povezane za neposredno počinjenje jednog kaznenog djela. (Kazneni zakon, NN 144/12). Definicija organiziranog kriminal se spominje i u Uredu za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta koje je specijalizirano tijelo u sastavu Državnog odvjetništva Republike Hrvatske. Osnovan je 2001. godine kao posebno sredstvo nadziranja i rješavanja organiziranog kriminala u Hrvatskoj. Prema njihovom shvaćanju, organizirani kriminal predstavlja prijetnju sigurnosti građana, pravnom poretku, legalnom poslovanju i državnim institucijama.

Na pojavu organiziranog kriminala u Republici Hrvatskoj utječe hrvatski prometni i geopolitički položaj. Hrvatska se nalazi na području kroz koji prolaze krijumčarske rute između Europe i Azije, a geopolitički se nalazi na rubu prostora koji još nije uključen u europske integracije i gdje su državne institucije još uvijek nedovoljno snažne za suzbijanje ovako složenih oblika kriminala. Istodobno, organizirani kriminal stalno se prilagođava i evoluira, što zahtijeva prilagodbu djelovanja državnih institucija u njegovu suzbijanju. Sve je veća organizacijska i tehnološka složenost kriminalnih skupina, njihova suradnja je sve složenija i sofisticiranija, a uočavaju se trendovi specijaliziranja kriminalnih skupina. (Sigurnosno -

Ministarstvo unutarnjih poslova svake godine izdaje Statistički pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada. Prema slijedećim prikazima, jasno je vidljivo kako je svaka godina u odnosu na onu drugu, u porastu za organiziranim kriminalom. Upoznavanjem sa razvojem kriminala i njihovim djelovanjem, bilo bi idealno kada bi se stope kriminalnih aktivnosti smanjile, no nažalost to nije vidljivo iz prikaza na slikama. Vjerojatno jer takve grupe, vrlo lako pronalaze nove puteve i načine djelovanja i širenjem organiziranog kriminala. Tablica 1. donosi prikaz organiziranog kriminala u 2010 i 2011. godine. Iz tablice se može zaključiti kako je broj prijavljenih kaznenih djela kada je u pitanju trgovanje ljudima i ropstvom viši za 42,9%, iznimno veliki porast je u segmentu međunarodne prostitucije (porast 450%), dok je manji broj prijava kaznenih djela u segmentu izbjegavanje carinskog nadzora, protupravne naplate i sl. Detaljan prikaz pregleda organiziranog kriminala prikazan je u Tablici 1.

Tablica 1. Pregled organiziranog kriminala iz 2011. godine

Kaznena djela	Prijavljena kaznena djela			Razriješena			2011. % od ukupno prijavljenih
	Broj djela		+ - %	Broj djela		+ - %	
	2010.	2011.		2010.	2011.		
Trgovanje ljudima i ropstvo	7	10	+42,9	6	10	+66,7	1,4
Protuzak preb.osoba preko drž.g.	89	88	-1,1	89	88	-1,1	12,8
Međunarodna prostitucija	2	11	+450,0	2	11	+450,0	1,6
Podvođenje	36	30	-16,7	37	31	-16,2	4,3
Iznuda	202	128	-36,6	195	128	-34,4	18,6
Krivtvođenje novca	117	139	+18,8	99	113	+14,1	20,1
Krivtvođenje vrijed.papira	2	2	0,0	2	2	0,0	0,3
Krivtvođenje znakova za vrijed.	44	15	-65,9	44	15	-65,9	2,2
Izbjegavanje carinskog nadzora	135	12	-91,1	135	12	-91,1	1,7
Protupravna naplata	142	115	-19,0	141	117	-17,0	16,7
Udruživ.radi činjenja kaz.djela	18	27	+50,0	19	27	+42,1	3,9
Nedozvoljeno držanje oružja	127	113	-11,0	126	113	-10,3	16,4
UKUPNO	921	690	-25,1	895	667	-25,5	100,0

Izvor: Statistički pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada u 2011. godini

Kako je i prikazano na slici, kaznena djela deklarirana kao organizirani kriminal u 2010. godini bila su veća za skoro 25% u odnosu na 2011. godinu (Tablica 1). Pad kaznenih djela potiče nas na mišljenje kako smo na tragu da se postigne zadovoljavajući ishod, odnosno da se pokuša iskorijeniti dio kaznenih djela. No, dolaskom novog izvješća MUP-a za 2012. godinu, uočiti će se porast kaznenih djela. Rasprostranjenost kaznenih djela organiziranog kriminala na području Republike Hrvatske po županijama dan je u Tablici 2.

Tablica 2. Rasprostranjenost kaznenih djela organiziranog kriminala

Policijska uprava	Prijavljena kaznena djela			Razriješana kaznena djela			2011. % od ukupno prijavljenih	Materijalna šteta 2011.
	Broj djela		+ - %	Broj djela		+ - %		
	2010.	2011.		2010.	2011.			
zagrebačka	147	142	-3,4	142	146	+2,8	20,6	104.490.543
splitško-dalmatinska	80	62	-22,5	81	62	-23,5	9,0	1.650.478
primorsko-goranska	75	75	0,0	73	73	0,0	10,9	1.194.600
osječko-baranjska	50	50	0,0	48	49	+2,1	7,2	45.810
istarska	131	60	-54,2	130	60	-53,8	8,7	3.519.150
dubr.-neretvanska	12	11	-8,3	12	11	-8,3	1,6	
karlovačka	22	17	-22,7	22	15	-31,8	2,5	2.000
sislačko-moslavačka	44	66	+50,0	44	66	+50,0	9,6	788.700
šibensko-kninska	12	20	+66,7	12	9	-25,0	2,9	64.100
vukov.-srijemska	152	26	-82,9	142	21	-85,2	3,8	135.500
zadarska	46	47	+2,2	46	47	+2,2	6,8	512.600
bjelov.-bilogorska	25	14	-44,0	24	12	-50,0	2,0	150.000
brodsko-posavska	16	24	+50,0	16	24	+50,0	3,5	1.300
kopriv.-križevačka	8	5	-37,5	8	6	-25,0	0,7	1.000
krapinsko-zagorska	24	27	+12,5	24	27	+12,5	3,9	
ličko-senjska	11	10	-9,1	11	10	-9,1	1,4	
međimurska	19	9	-52,6	17	8	-52,9	1,3	600
požeško-slavonska	7	5	-28,6	3	1	-66,7	0,7	1.635
varaždinska	27	15	-44,4	27	15	-44,4	2,2	
virov.-podravska	13	5	-61,5	13	5	-61,5	0,7	1.000
UKUPNO	921	690	-25,1	895	667	-25,5	100,0	112.559.016

Izvor: Statistički pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada u 2011. godini

Zagrebačka županija, prema statističkim podacima broji najveći postotak prijavljenih kaznenih djela organiziranog kriminala, što se i očekivalo obzirom na broj građana koji žive u gradu Zagrebu. Ipak, županija sa najvećim porastom stope kaznenih djela izdvaja se, Šibensko-kninska županija (Tablica 2.), dok u Koprivničko- križevačkoj županiji je uočen pad kaznenih dijela (37,5%), kao i u Karlovačkog županiji (22,7%).

Tablica 3. donosi pregled organiziranog kriminala u razdoblju 2011 i 2012. godine iz koje se može zaključiti kako je povećan broj prijavljenih kaznenih djela u djelima: podvođenju (76,7%), krivotvorenje novaca (9,4%), izbjegavanju carinskog nadzora (441,7%), dok je najveći pad kod međunarodne prostitucije (detaljan prikaz, Tablica 3.).

Tablica 3. Pregled organiziranog kriminala iz 2012.godine

Kaznena djela	Prijavljena kaznena djela			Razriješena			2012. % od ukupno prijavljenih
	Broj djela		+ - %	Broj djela		+ - %	
	2011.	2012.		2011.	2012.		
Trgovanje ljudima i ropstvo	10	2	-80,0	10	2	-80,0	0,3
Protuzak.preb.osoba preko drž.g.	88	184	+109,1	88	179	+103,4	23,4
Međunarodna prostitucija	11	4	-63,6	11	4	-63,6	0,5
Podvođenje	30	53	+76,7	31	52	+67,7	6,7
Iznuda	128	107	-16,4	128	102	-20,3	13,6
Krivotvorenje novca	139	152	+9,4	113	136	+20,4	19,3
Krivotvorenje vrijed.papira	2	1	-50,0	2	1	-50,0	0,1
Krivotvorenje znakova za vrijed.	15	4	-73,3	15	4	-73,3	0,5
Izbjegavanje carinskog nadzora	12	65	+441,7	12	65	+441,7	8,2
Protupravna naplata	115	84	-27,0	117	85	-27,4	10,7
Udruživ.radi činjenja kaz.djela	27	27	0,0	27	27	0,0	3,4
Nedozvoljeno držanje oružja	113	105	-7,1	113	105	-7,1	13,3
UKUPNO	690	788	+14,2	667	762	+14,2	100,0

Izvor: Statistički pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada u 2012. godini

Proučavajući statistički pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada MUP-a, može se uočiti kako broj određenih kaznenih djela koje MUP deklarira kao organizirani kriminal, raste i pada iz godine u godinu. U odnosu na 2011. godinu, jasno je vidljivo kako je u 2012. godini, prosjek kaznenih djela u porastu što je vrlo zabrinjavajuće.

2.2 Formiranje svijesti o povećanoj društvenoj opasnosti organiziranog kriminala

Kako je naglašeno u prethodnom dijelu teksta, Hrvatska organizirani kriminal kao takav poznaje tek u vremenu rata i nakon njega. Može se reći da se organizirani kriminal primjećuje i promatra tek 1990. godine. Nepostojanje organiziranog kriminala prije 1990-e godine, znači i nepostojanje državnih aktivnosti i zakona koji bi kaznena djela suzbili, kaznili ili umanjili. Širenjem organiziranog kriminala po državi, društvo i država uočavaju kako je potrebno djelovati na njegovo suzbijanje. Iza rata se počinje jasnije i glasnije govoriti o ovome problemu te se 1997. godine donosi Kazneni zakon koji uključuje i organizirani kriminal. Nakon donošenja zakona, sve učestalije se spominje problem organiziranog kriminala. Ono što je bilo potrebno, to je jasnije definiranje pojma organiziranog kriminala, jasnije definiranje onoga što se podrazumijeva kao organizirani kriminal, kazne i slično; pa se nakon prvog zakona donosi još nekoliko izmjena istoga kako bi se jasnije utvrdilo na koji način se gleda na organizirani kriminal i što on podrazumijeva. Nakon rata, dolazi do velikih migracija gdje se ljudi vraćaju u svoje domove ili se pak odlučuju otići negdje drugdje. Ova situacija omogućila je organiziranim skupinama da organiziraju trgovinu ljudima, a time i njihovim građanima. Osim Kaznenog

zakona, donose se brojni drugi koji će omogućiti zaštitu ljudi i njihovih prava. S vremenom se usvajaju i različite strategije zaštite ljudi koji su se kao žrtve našli u krugu organiziranog kriminala.

2.3. Priprema neophodnih zakona za borbu protiv organiziranog kriminala

Za borbu protiv organiziranog kriminala donesen je Kazneni zakon koji je među ostalim, obuhvaćao pojamno određenje kriminala, predviđao je kazne za kaznena djela i slično. Širenjem tehnologije, društva, kriminalnih aktivnosti, uređuje se i nekoliko izmjena Kaznenog zakona koje su značile dodatno pojašnjenje određenih pojmova i predviđenih kazni.

Ubrzo se donosi i Zakon o kaznenom postupku kojim se utvrđuje pravila kojima se osigurava da nitko nedužan ne bude osuđen, a da se počinitelju kaznenog djela izrekne kazna ili druga mjera uz uvjete koje predviđa zakon i na temelju zakonito provedenog postupka pred nadležnim sudom. (Zakon o kaznenom postupku, NN 145/13). 2001. godine, osnovan je Ured za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta koji je specijaliziran samo za progon korupcije i organiziranog kriminala. Ured je nadležan za brojne aktivnosti među kojima je i trgovina ljudima i njihovim organima. Osnivanjem ureda, uređuje se i Zakon o Uredu za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta. Kako je organizirani kriminal širok pojam, veliki broj zakona vezan je uz njegove aktivnosti. Zakon o zaštiti svjedoka doveo je suzbijanje organiziranog kriminala na novu razinu jer je među ostalom, omogućavao svjedocima kriminalnih aktivnosti zaštitu ukoliko se uključe u otkrivanje cijele organizacije ili pojedinca. Zakon o sprečavanju pranja novca važan je dio suzbijanja organiziranog kriminala jer sprječava zlouporabu financijskog sustava u svrhu pranja novca, odnosno ilegalnih aktivnosti kojim se u određenim situacijama potpomažu i terorističke organizacije. Ostali zakoni koji su jednako važni su Zakon o sudovima za mladež, Zakon o odgovornosti pravnih osoba za kaznena djela, Zakon o strancima kao i Zakon o međunarodnoj pravnoj pomoći u kaznenim stvarima. Svi oni doneseni su kako bi se poduzele aktivnosti i radnje kojima bi se utjecalo na organizirani kriminal.

3. TRŽIŠTE LJUDSKIM ORGANIMA

Preteča tržišta ljudskim organima, je trgovina ljudima. Trgovanje ljudima jedan je od najgorih primjera kršenja ljudskih prava radi stjecanja protupravne imovinske koristi od kojeg zbog njegove globalne rasprostranjenosti nije izuzeta niti jedna država na svijetu. Žrtvama se njihova ljudska prava krše na način da im se ograničava mogućnost kretanja, onemogućava komuniciranje s obitelji i okolinom, te ih se u takvim okolnostima na različite načine iskorištava. Prema Nacionalnom planu za suzbijanje trgovanja ljudima, žrtve trgovanja ljudima su u najvećem broju slučajeva žene, djeca, a sve češće i muškarci. (Nacionalni plan za suzbijanje trgovanja ljudima, <https://ljudskaprava.gov.hr/suzbijanje-trgovanja-ljudima/599>, Pristupljeno: 09.01.2020.)

Trgovanje ljudima obuhvaća mnogo aktivnosti među kojima je i ona za trgovanje ljudskim organima. Trenutačne potrebe za organima, uvelike premašuju raspoložive količine. Trgovanje ljudskim organima kao problem i prijetnja za budućnost u Hrvatskoj još se javno ne spominju, ali problem je prisutan i na njega treba djelovati. Literature, knjiga i članaka ima jako malo o ovoj temi u Republici Hrvatskoj, ali ipak veliki broj članaka i informacija može se dobiti pogledom na zemlje kao što su Kina, Indija, a sve češće se spominje Srbija, Kosovo i slično. Jedan od primjera je i onaj kada je nekoliko ljudi 2008. godine uhićeno u Prištini zbog trgovine organima. Dva liječnika i niz pomagača koji su se tim poslom bavili u proteklih desetak godina. Istraga je pokazala kako su u poliklinici dovodili siromašne građane iz Turske, Kazahstana i Rusije, kojima je obećavana nagrada, ali su im pritom uzeli sve skupa 30 bubrega.

U današnje vrijeme, ilegalno tržište ljudskim organima dodirna je točka u kojoj se spajaju oni bolesni i siromašni gdje bolesni plaćaju za organe, a siromašni nesvjesni posljedica u ovoj situaciji vide samo zaradu, odnosno financijsko preživljavanje. Trgovina organima organizirana je u bolnicama, zatvorima i laboratorijima gdje se trguje preko lokalnih, regionalnih i nacionalnih granica. Nažalost, velika je vjerojatnost da se problem sa trgovinom organa događa nama pred očima, u nekim od odjela za transplantacijsku kirurgiju.

3.1. Načini korištenja ljudskih organa

Presadivanje ili transplantacija organa je metoda liječenja bolesnika kod kojih je došlo do nepovratnog zatajenja funkcije organa. Presaditi se mogu organi (bubreg, jetra, srce, pluća,

gušterača, tanko crijevo), tkiva (koža, dijelovi kosti, srčani zalisci, krvne žile, rožnice i dr.) i stanice, primjerice krvotvorne matične stanice, stanice otoka gušterače i slično. (Središnji državni portal, <https://gov.hr/moja-uprava/obitelj-i-zivot/smrt-i-nasljedivanje/darivanje-organa/508>, Pristupljeno: 14.10.2019)

Ljudski organi mogu se koristiti od živih ili mrtvih donora ovisno o kojem se organu radi na način da živi donori, svoje organe doniraju onima kojima je potrebno o čemu odlučuje etičko povjerenstvo. U Republici Hrvatskoj, svaka osoba koja se nije protivila doniranju organa, smatra se donorom. Iako je to prema pravilu, liječnici ipak traže pristanak obitelji kako bi se ispoštovao njihov stav. Kako bi se izbjegle neugodnosti, osobe koje žele donirati organe mogu potpisati donorsku karticu u kojoj daju dopuštenje za korištenje organa nakon smrti. Oni koji se iznimno protive tome, mogu potpisati izjavu o nedavanju organa koja se predaje Ministarstvu zdravstva.

3.2. Organizacija transplantacije

Transplantacija ili presađivanje organa danas je sve prihvaćeniji i uspješniji način liječenja. Proces transplantacije ili doniranja organa teče na način da se mogući primatelji organa stavljaju na liste čekanja s obzirom na hitnost i ozbiljnost njihove zdravstvene situacije. Naime, liste čekanja su vrlo dugačke i ponekad oni koji trebaju organ, ne dožive njegovu pojavu. Odnosno uvijek ima netko kome je u određenom trenutku taj organ potrebniji. Zato se ljudi koji su na samrti i njihove obitelji, oslanjaju na crno tržište organa na kojem iste kupuju kako bi zaobišli liste čekanja. Osim onih kojima su organi potrebni, imamo i osobe koje imaju zdrave organe ali trebaju novac. Pa se tako vrlo često na crnom tržištu mogu naći i osobe koje žele prodati organ za određeni iznos.

U svijetu se preko milijun ljudi nalazi na listama čekanja za transplantaciju organa, pa je sukladno ovoj informaciji jasno kako je potražnja za zdravim organima velika. Samo u Hrvatskoj, na redovitoj dijalizi godišnje ima oko 500 novih bolesnika, a taj broj se povećava u posljednjih deset godina. Većina bolesnika s liste čekanja neće dočekati organ za presađivanje.

Tijek transplantacije teče na način da se osobe kojima je potreban novi organ, stavljaju na listu čekanja. Zaklada Eurotransplant je organizacija koja pruža usluge transplantacijskim centrima, laboratorijima i donorskim bolnicama koje međusobno surađuju u sedam zemalja. Povezujući na najbolji mogući način donorski organ s primateljem, Eurotransplant se zalaže za optimalno

iskorištavanje raspoloživih donorskih organa. Raspodjela organa temelji se na medicinskim i etičkim načelima. Informacijski sustav Eurotransplanta odabire kojem će se pacijentu ponuditi organ, uspoređujući karakteristike donora i primatelja te uzimajući u obzir druge zadane kriterije. (Eurotransplant, https://www.eurotransplant.org/cms/index.php?page=pat_croatia Pristupljeno: 17.10.2019)

3.3. Sustavi za prikupljanje ljudskih organa

U Republici Hrvatskoj, svaka osoba voljna donirati svoje organe, može to učiniti putem Hrvatske donorske mreže. Ukoliko se osoba odluči potpisati donorsku karticu, istu može zatražiti liječnika opće prakse ili u Ministarstvu zdravstva. Ministarstvo zdravstva, točnije Zavod za transplantaciju i biomedicinu brinu o dostatnosti organa, tkiva i stanica potrebnih za transplantaciju. Aktivnosti vezane uz područje biomedicine kao što su organi, tkiva i stanice, krv i krvni pripravci te medicinski potpomognuta oplodnja spadaju pod djelatnost Zavoda, čija je zadaća osiguranje dostatnosti ljudskih organa, tkivnih presađaka i krvnih pripravaka te ujednačene kvalitete i sigurnosti, u svrhu liječenja. (Ministarstvo zdravstva, <https://zdravlje.gov.hr/programi-i-projekti/nacionalni-programi-projekti-i-strategije/nacionalni-transplantacijski-program/zavod-za-transplantaciju-i-biomedicinu-2789/2789> Pristupljeno: 20.10.2019)

Nelegalni izvori prikupljanja organa su najviše putem interneta. Mnogi objavljuju oglase sa osnovnim informacijama o zdravlju na oglasima. Pregledom jednog od popularnijeg oglasnika Njuškalo, pronađeni su oglasi u kojima mladi nude svoj bubreg u zamjenu za novac.

1. „Prodajem bubreg, cijena 80 000 eura. Imam 19 godina, potpuno sam zdrava, nepušačica, antialkoholičarka, sportski tip, krvna grupa. Za dodatne informacije javite se na mail. Molim samo ozbiljne ponude jer je i oglas ozbiljan.“
2. „Kao što u naslovu piše prodajem bubreg,imam 20 godina i odličnog sam zdravlja. Bubreg prodajem jer mi trebaju novci posao nemogu naći.. Cijena je fiksna, za dogovor i detalje oko primopredaje kontaktirajte me preko maila.“ (Njuškalo, <https://www.njuskalo.hr/sve-ostalo/prodajem-bubreg-vrlo-povoljno-oglas-21798767> Pristupljeno: 14.11.2019)

Na Facebook-u je pronađena nekolicina oglasa u kojima osoba hitno kupuje organ, a zabrinjavajuća je činjenica da je na taj oglas odgovorilo 22 ljudi koji su spremni prodati svoj organ. Situacija u svijetu nije ništa bolja, dapače sustavi prikupljanja organa u drugim zemljama su razvijeniji, skriveniji i puni mogućnosti.

3.4. Pravne regulative

Tržište ljudskih organa regulirano je brojnim zakonima i direktivama koji određuju način i mogućnosti korištenja organa. Transplantacija ne obuhvaća samo organe, nego i tkiva i stanice te krv i krvne pripravke. Transplantirati se može sve od navedenog te se prema tome i sve od navedenog može dovesti na crno tržište.

Što se tiče transplantacije organa, najvažniji zakon je Zakon o presađivanju ljudskih organa u svrhu liječenja kojim se utvrđuju uvjeti za presađivanje ljudskih organa, te osiguranje kvalitete i sigurnosti ljudskih organa namijenjenih presađivanju u svrhu liječenja. Ovaj Zakon odnosi se na postupke darivanja, pribavljanja, uzimanja, testiranja, utvrđivanje obilježja darivatelja i organa, te očuvanja, prijevoza i presađivanja organa namijenjenih liječenju. (Zakon o presađivanju ljudskih organa u svrhu liječenja, <https://www.zakon.hr/z/556/Zakon-o-presadi-ljudskih-organa-u-svrhu-liječenja>, <https://www.zakon.hr/z/556/Zakon-o-presadi-ljudskih-organa-u-svrhu-liječenja> Pristupljeno: 15.11.2019). Sami Zakon ispod sebe ima nekoliko važnih Pravilnika koji tumače i određuju načine korištenja organa, načine vođenja evidencije organa, davatelja i primatelja, načine koordinacije između primatelja i davatelja organa i doktora i slično.

Osim toga, Kazneni zakon strogo kažnjava svaku zloupotrebu ljudskih organa kako je i navedeno u nastavku teksta. Tko nabavi, posjeduje, prevozi, prenosi, čuva, primi ili presadi ljudski organ, tkivo, stanicu, zametak ili fetus ako je znao ili morao i mogao znati da potiču od osobe koja je žrtva trgovine ljudima radi uzimanja dijelova tijela iz članka 106. ovoga Zakona, kaznit će se kaznom zatvora od jedne do deset godina. Tko uporabom sile ili prijetnje, obmanom, prijevarom, otmicom, zlouporabom ovlasti ili teškog položaja ili odnosa ovisnosti nabavi, posjeduje, prevozi, prenosi, čuva ili primi ljudski organ, tkivo, stanicu, zametak, fetus ili mrtvo tijelo radi uzimanja dijelova tijela, kaznit će se kaznom zatvora od jedne do osam godina. Tko dajući novčanu naknadu ili drugu usporedivu korist nabavi ljudski organ, tkivo, stanicu, zametak, fetus ili mrtvo tijelo, kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina. Tko izvadi ili presadi ljudski organ, tkivo, stanicu, zametak ili fetus ako je znao ili je

morao i mogao znati da je za njega darivatelj dobio novčanu naknadu ili drugu korist, kaznit će se kaznom zatvora do tri godine. Kaznom iz stavka 5. ovoga članka kaznit će se tko oglašava potrebu ili dostupnost ljudskog organa, tkiva, stanice, zametka, fetusa ili mrtvog tijela radi ponude ili traženja novčane naknade ili druge koristi. (Kazneni zakon NN 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18)

3.5. Mogućnost prenošenja zaraznih bolesti putem presađivanja inficiranih dijelova ljudskih organa

Zarazne ili infektivne bolesti su bolesti izazvane ulaskom patogenih mikroorganizama u organizam domaćina. Uzročnici zaraznih bolesti u čovjeka jesu prioni, virusi, bakterije te neki eukarioti. Izravnim dodiranjem ili kapljičnim putem može ih prenijeti bolesnik, nositelj uzročnika i životinja, a mogu se prenijeti i zaraženim predmetima, uzimanjem kontaminirane hrane ili vode te kukcima. Zarazne bolesti mogu ostaviti trajne posljedice na onoga koji se zarazi. (Leksikografski zavod, <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=66905> Pristupljeno: 05.12.2019)

Svaki organ koji se donira, odnosno transplantira drugoj osobi, prolazi kroz određene analize kako bi se utvrdilo stanje organa, odnosno kako bi se otkrile moguće zaraze ili bolesti koje je darivatelj možda imao.

Uzimanje organa smije obavljati samo eksplantacijski tim transplantacijskog centra kojem je za obavljanje djelatnosti presađivanja, odnosno uzimanja jednog ili više organa dano odobrenje ministra. Testiranje darivatelja na krvlju prenosive bolesti i imunogenetsko testiranje primatelja i darivatelja može obavljati samo laboratorij kojemu je za obavljanje te djelatnosti, u skladu s odredbama ovoga Zakona, dano odobrenje ministra. (Zakon o presađivanju ljudskih organa u svrhu liječenja, <https://www.zakon.hr/z/556/Zakon-o-presa%C4%91ivanju-ljudskih-organa-u-svrhu-lije%C4%8Denja> Pristupljeno: 09.12.2019)

Veliki broj operacija na crnom tržištu odvija se u nekontroliranim uvjetima. Ukoliko se ne raspolaže pravom opremom u kontroliranim uvjetima, velika je vjerojatnost da će doći do prenošenja zaraznih bolesti uslijed presađivanja inficiranih dijelova ljudskih organa.

3.6. Crno tržište organa

Prodaja ljudskih organa, odnosno crno tržište organa spada u jedan od većih problema s kojim se susrećemo. U svijetu vlada socijalna i financijska nejednakost, ali i veliki broj bolesti kojima nema lijeka. Kada se te dvije stvari povežu, dolazimo do toga da s jedne strane imamo bolesne osobe koje su voljne platiti organe, dok s druge strane imamo siromašne osobe voljne prodati organ samo kako bi preživjeli. U ovu priču naravno ulaze i oni koji od davanja organa nemaju nikakvu korist jer su oti, prevareni ili nešto slično. Skoro u svim zemljama, zabranjeno je plaćanje donatorima za organ, a pogotovo ilegalno prikupljanje organa u nedozvoljenim uvjetima. Crno tržište organa, odnosno prodaja i kupovina organa zabranjeno je u većini zemalja. Ipak kroz prethodno iskazane činjenice, jasno je kako međunarodno crno tržište za organe raste kao odgovor na povećanu potražnju diljem svijeta. Veliki broj obavljenih transplantacija u svijetu obavljeno je upravo s organima od živih davatelja iz nelegalnih izvora, a posljedice trpe i davatelj i primatelj.

Prema nekim istraživanjima, rezultati su pokazali kako je više od 120.000 ljudi u SAD-u, trenutno na listi čekanja za transplantaciju spašavanje organa. U prosjeku, 22 ljudi umire svaki dan od nedostatka raspoloživih organa za transplantaciju. Računa se da je oko 10 % svih obavljenih transplantacija godišnje u svijetu obavljeno organima od živih davatelja iz nelegalnih izvora. Posljedice trpe i davatelj i primatelj jer primjerice, davatelj ostaje bez parnog bubrega i tako pokušava izaći iz ekstremnog siromaštva, a primatelj razvija visoku stopu komplikacija. Trgovina organima se odvija najviše u nekim azijskim i latinoameričkim zemljama, Ekvadoru, Kolumbiji i nekim bivšim sovjetskim državama. (Završni rad, URL: <https://repozitorij.unin.hr/islandora/object/unin%3A1897/datastream/PDF/view> , pristupljeno 30.01.2020.)

Prema procjenama akademskog projekta Organs Watchna sveučilištu u Kaliforniji, svake godine šverca se najmanje 15.000 bubrega. Ovo je program koji prati i dokumentira ilegalne transplantacije organa diljem svijeta. Istočna Europa, Izrael, Egipat, Južnoafrička Republika, Irak, Indija, Indonezija i Brazil imaju najveću ulogu u svemu, iako je prodaja organa ilegalna u svim tim zemljama. Prodavači uglavnom zarade samo od 2.000 do 6.000 dolara za jedan svoj prodani bubre. Siromašni ljudi koji tako prodaju bubre, najčešće ne razmišljaju o novcu koji će im trebati za njegu nakon operacije i mogućim komplikacijama koje ih mogu stajati puno više nego što su zaradili prodajom bubrega. Iran je jedina zemlja u kojoj je prodaja organa

zakonita. Dvije udruge, The Charity Association for the Support of Kidney Patients i The Charity Foundation for Special Diseases kontroliraju prodaju organa zajedno s državnim tijelima i kao rezultat u Iranu nema liste čekanja za transplantaciju bubrega. U Indiji zakon zahtijeva da donor organa mora biti rođak ili supružnik, pa su se brojni donori organa vjenčali za primatelja organa kako bi izbjegli zakonske sankcije. Cijenu koju će donor dobiti ovisi o mjestu kao i dostupnosti i zalihi organa. Prosječna cijena bubrega u svijetu je 5.000 dolara, ali na ilegalnom tržištu ta cijena ide i do 150.000 dolara. Muškarac iz Velike Britanije postao je prva osoba osuđena jer je pokušao prodati svoj bubreg za 24.000 funti zbog kockarskih dugova. Ljudi u nekim zemljama spremni su prodati bubreg pa crno tržište ponegdje opskrbljuje bogate primatelje i eksploatira siromašne i bespomoćne davatelje. (Klinička etika, http://neuron.mefst.hr/docs/katedre/med_humanistika/Medicina/MHIV/2013_14/Slu%C4%8Dajevi-seminari-SVE%2025-12-2013.pdf , pristupljeno: 30.01.2020.

Iako crno tržište organima u Republici Hrvatskoj nije još prepoznato, javlja se mogućnost pojave istoga ukoliko u našu zemlju počnu dolaziti oni kojima njihova država nije omogućila organe. Prema Zakonu o presađivanju ljudskih organa u svrhu liječenja, u Hrvatskoj je zabranjeno davati i primati novčanu nadoknadu ili drugu materijalnu korist prigodom davanja organa. Isto tako, zabranjeno je oglašavanje potrebe ili dostupnosti dijela ljudskog tijela radi ponude ili traženja novčane nadoknade. Zabranjeno je trgovanje dijelovima ljudskog tijela. (Zakon o presađivanju ljudskih organa u svrhu liječenja, <https://www.zakon.hr/z/556/Zakon-o-presadivanju-ljudskih-organa-u-svrhu-lije%C4%8Denja> Pristupljeno: 15.12.2019)

4. MARKETINŠKI ELEMENTI TRŽIŠTA LJUDSKIM ORGANIMA

Marketing, oglašavanje i promocija kada se govori o ljudskim organima još uvijek je slabo korišten i isključen je iz zdravstvene sfere budući da je marketing isključivo doveden u vezu s profitom i trgovinom, a tema trgovine ljudskim organima još uvijek nedovoljno obrađena. Marketing u zdravstvu, osobito marketing u plasmanu ljudskih organa u svojoj se osnovi bavi utvrđivanjem koji se proizvodi, odnosno ljudski organi nude ili potražuju na specifičnom tržištu, na temelju čega se postavljaju konkretni mjerivi marketinški ciljevi, razvijaju odgovarajući proizvodi transplantacije ljudskih organa za koje je ustanovljena potražnja, komuniciraju i distribuiraju proizvodi, odnosno ljudski organi te utvrđuju način na koji će se ostvariti postavljeni marketinški ciljevi u smislu ponuđača i budućih korisnika. S obzirom na to da smisao ostajanja zdravstvenih institucija počiva na viziji zdravlja i kvalitete života, postoji strah da će marketing obezvrijediti sadržaj i funkciju proizvoda, odnosno ljudskih organa, a i ne postoji dovoljno jasna zakonska regulativa koja prati tržište ljudskim organima. Kako se, međutim, na marketing sve više gleda kao na proces zbližavanja ponuđača i potrošača, zdravstvene ustanove, a sa jasnom i određenom pravnom regulativom morati će u njemu vidjeti alate u službi zdravstvene misije. Zdravlje je na tržištu, a marketing treba prepoznati pravi proizvod i za njega pronaći kupca. Marketing u zdravlju je ujedno nužnost ali i znanost. Teško je predstaviti vrijednost ljudima koji danas ne razmišljaju i nemaju potrebu za transplantacijom ljudskog organa, ali ono što se može napraviti, jest da se što preciznije odredi klijent/potrošač koji ima potrebu za ljudskim organom. Rizično je, sa aspekta marketinga lansirati ljudski organ, odnosno proizvod čak i na tržištu zdravlja, i upravo taj rizik iziskuje istraživanje.

4.1. Potreba za ljudskim organima

U početku samog istraživanja, naglašeno je kako je ponuda ljudskih organa puno manja od potražnje. Sve je veći broj osoba koje čekaju na transplantaciju, odnosno zdravi organ koji će im omogućiti normalan život. Prema izvješću Hrvatske donorske mreže, u 2017. godini na organ je čekalo 279 osoba. Hrvatska je ubrojena u države sa najvećim brojem transplantacija, ali prema izvješću Eurotransplanta, na organ i dalje čeka preko 15 000 bolesnika u cijelom svijetu. Povijest transplantacije organa počinje u 19.-stom stoljeću. Godine, 1865., Paul Bert objavio je svoju doktorsku disertaciju na temu „O transplantaciji tkiva kod životinja“. Zatim je, 1902. godine Ulman obavio prvu ksenotransplantaciju gdje je bubreg svinje presađen je u čovjeka. Osim toga, ruski liječnik Voroni presađuje 1931. godine bubreg pokojnika živom

čovjeku. 1952. godine transplantira se bubreg živog čovjeka, dok 1967. godine prvi puta se uspješno presađuje srce. Sovjeti su, još prije II. Svjetskog rata, osnovali prvu tzv. banku organa na svijetu vjerujući da su ovakve aktivnosti dobar način povezivanja čovječanstva.

4.2. Formiranje cijena na tržištu ljudskih organa

U potrazi, izboru i korištenju zdravstvenih usluga kojima će se zadovoljiti zdravstvene, odnosno egzistencijalne potrebe, korisnik se ponaša drugačije nego kad je u pitanju bilo koja druga egzistencijalna potreba. U najvećem broju slučajeva korisnik ne može predvidjeti kada i kako će oboljeti, a proces ozdravljenja je nerijetko povezan s nelagodnim iskustvima. U odnosima ponude i potražnje za uslugama transplantacije određenog organa važno je istaknuti da se na strani potražnje ne nalazi običan korisnik nego pacijent. Razlika je značajna jer u rijetkim slučajevima u odnosu korisnik - pružatelj usluga postoji takvo povjerenje kao što ga iskazuje većina pacijenata prema svom liječniku koji će obaviti transplantaciju organa. Kontakt liječnika s pacijentom je ona točka u kojoj se susreću ponuda i potražnja, te vrši razmjena. Pri tome, brojni čimbenici otežavaju da razmjena bude zadovoljavajuća i utječu na formiranje cijena zdravstvene usluge, transplantacije. Posao liječnika vrlo je složen i zahtijeva visok stupanj suradnje s drugim stručnim grupama. Greške, neodgovornost i nemarnost nisu spojive s liječničkim zanimanjem. Liječnik je zapravo posrednik u korištenju zdravstvenih usluga, a svoju odluku o korištenju pojedinih zdravstvenih usluga korisnik prenosi izravno na liječnika. Liječnici i ostalo medicinsko osoblje često su jedina fizička veza između sustava i korisnika, odnosno pacijenta. (Đ. Ozrenić Došen, Mjerenje kvalitete usluge primarne zdravstvene zaštite SERVQUAL instrumentom)

Po novim podacima Hrvatskog zavoda za zdravstveno osiguranje, cijene transplantacija u Hrvatskoj kreću se:

- transplantacija jetre – oko 250 000 kuna
- transplantacija bubrega – oko 65 000 kuna
- transplantacija srca – oko 80 000 kuna
- transplantacija bubrega i pankreasa – oko 110 000 kuna
- transplantacija rožnice – oko 17 000 kuna
- transplantacija krvotvornih matičnih stanica – oko 110 000 kuna (Hrvatska donorska mreža, URL:<https://www.hdm.hr/2017/12/02/cijene-transplantacija-u-hrvatskoj/> pristupljeno: 11.12.2019)

Cijene ovise o organu, o težini zahvata i hitnosti. Ipak, cijena na crnom tržištu su ponekad i trostruko veće od navedenih.

4.3.   Proizvod na tržištu ljudskih organa

Budući da su zdravstvene organizacije u kojima se obavlja transplantacija ljudskog organa zapravo uslužna organizacija i za zdravstvene usluge, transplatacije ljudskog organa vrijedi pet temeljnih obilježja koja utječu na oblikovanje marketinškog programa i aktivnosti, a to su: neopipljivost, nedjeljivost proizvodnje od korištenja, neusklađenosti, heterogenost i odsutnost vlasništva. Zdravstvena usluga, transplatacije ljudskog organa je neopipljiva, odnosno ne može se isprobati, osjetiti, vidjeti, pomirisati ili čuti i sl. prije korištenja, niti ju se može fizički posjedovati. Jedan je od glavnih marketinških izazova i zadataka pokušati neopipljivo učiniti opipljivim: zdravstvenim uslugama dodati fizičke, odnosno materijalne elemente i slikovite predodžbe kako bi se smanjila njihova apstraktnost. U cilju smanjenja percipiranog rizika, pacijent, kupac traži dokaz o kvaliteti, a pronalaze ih u opremi, ljudima, simbolima, korištenim sredstvima i komunikacijskim materijalima te u svemu onome što vide, u broju uspješnih obavljenih transplantacija, te reputaciji i imidžu liječnika koji će obaviti transplantaciju.

Nadalje, važno obilježje transplatacije je istovremenost njihova pružanja i korištenja, te duži vremenski period prihvatanja transplantiranog organa pri čemu liječnik i pacijent postaju integralnim dijelovima usluge i utječu na njezin ishod. Često se bolnice u kojima se obavlja transplantacija suočavaju sa situacijama kada u razdoblju velike potražnje za transplantacijom ne mogu pružiti očekivanu razinu usluge - hitnosti svim potencijalnim korisnicima, zbog popunjenosti kapaciteta, kompatibilnosti organa, nedostatka doniranih organa, pomanjkanja zaposlenika i slično. Neusklađenost proizvoda, odnosno transplatacije organa nije problem kada je potražnja za uslugom ujednačena, jer je tada moguće unaprijed se pripremiti za pružanje transplatacije, ali kada potražnja nije stalna, uslužna se poduzeća suočavaju s teškim problemima (Kotler, 2001.:471). Na tržištu organa, svaki iskoristivi organ smatra se proizvodom ili dijelom cijelog postupka transplatacije, odnosno bitnim dijelom cjelokupnog proizvoda koji se može kupiti, odnosno prodati. Sudionici tržišta organa, organ prodaju prema njegovoj kvaliteti, ispravnosti, zdravlju i slično. Cijene organa na crnom tržištu, formiraju se i organi se stavljaju na oglase različitim putevima i sredstvima prodaje.

4.4. Distribucija ljudskih organa

Kada se kaže distribucija, misli se na cjelokupni distributivni proces, a to znači ponuda i potražnja. Distribucija proizvoda, odnosno distribucija ljudskim organima u najširem smislu dijeli se na eksternu i internu ili direktnu prodaju. U najzastupljenije eksterne kanale distribucije spadaju posredovanje i zastupanje. Crno tržište ljudskim organima može se definirati kao tradicionalno tržište gdje su interni kanali distribucije dominantni. Bolnice koje surađuju u prikupljanju organa, imaju svu potrebnu opremu za pružanje podrške i pomoći darivatelju i primatelju organa. Organi se šalju u takve institucije gdje se vrši transplantacija sukladno pravilima i zakonima.

Kod crnog tržišta organa, isti se uzimaju i presađuju u ilegalnim bolnicama i prostorima koji nisu sterilizirani, koji nisu nadohvat ruke i koji su skriveni kako ih nitko nebi otkrio. Osobe se dovozi na mjesto transplantacije sa povezom preko glave kako nitko nebi otkrio gdje se presađivanje dogodilo.

4.5. Promocija ljudskih organa

Komuniciranje sa tržištem u marketinškom je procesu jedan od najznačajnijih čimbenika. U rječniku marketinga komunicirati znači uspostaviti međusobnu vezu između pošiljatelja i primatelja informacije, odnosno poruke. Osnovne elemente međusobne komunikacije čine: pošiljatelj, poruka i primatelj. I dok međusobna komunikacija predstavlja proces prenošenja misli u prisutnosti pošiljatelja i primatelja, masovna komunikacija pretpostavlja uključivanje masovnog medija kao posrednika u procesu komuniciranja. (Rocco F.: Rječnik marketinga) Ljudski organi na crnom tržištu, oglašavaju se najčešće online. Kriminalne organizacije koriste se različitim društvenim mrežama, online stranicama, kodovima i oglasima u kojima nude ili potražuju određeni organ. Osobe koje žele prodati ili kupiti organ, koriste se istom tehnikom u nadi da će im se netko javiti.

5. METODOLOGIJA I REZULTATI ISTRAŽIVANJA

U ovom će se poglavlju predstaviti predmet, svrha i ciljevi istraživanja te postavljene hipoteze. Prikupljeni podatci prikazat će se grafički i u postotcima te će se na temelju njih donijeti zaključak o razmatranoj temi. Jedan od instrumenata istraživanja predstavlja anketni upitnik proveden na 254 ispitanika. Osim toga, koristio se i dubinski intervju sa zdravstvenim djelatnicima kako bi se dobile informacije i mišljenja i od medicinske struke.

5.1. Predmet istraživanja

Crno tržište organa raste vrlo brzo obzirom da je potražnja za organima, danas veća od ponude. U Hrvatskoj, tržište ljudskih organa sa aspekta funkcionalnosti i marketinških elemenata nužnih za funkcioniranje tržišta nije prepoznato jer je u Hrvatskoj velika ponuda organa, odnosno na organe se ne čeka jako dugo. No ipak, liste čekanja postoje i događaju se situacije u kojima ipak bolesnik ne uspije doživjeti operaciju, odnosno dobiti pogodan organ. Prema godišnjem izvještaju Eurotrasplanta, u Hrvatskoj je sveukupno donirano 311 organa od preminulog davatelja i 12 organa od živućeg davatelja. Ipak na listi čekanja je ostalo još bolesnika pa je samo pitanje vremena kada će se prodaja i kupovina organa početi događati i kod nas. Hrvatski građani imaju sve manja primanja pa nije nemoguće da se uskoro okrenu zaradi na prodaji vlastitih organa.

Sukladno navedenom, predmet istraživanja je crno tržište organa koje raste vrlo brzo jer je potražnja za organima veća od ponude, a problemi transplantacije pokrenuli su niz etičkih pitanja u društvu čiji odgovori zaostaju za medicinskim progresom i načinom funkcioniranja tržišta.

5.2. Svrha i cilj istraživanja

Svrha istraživanja je dokazati važnost nadzora ljudskih organa na tržištu, odnosno prikazati nedostatak organa na tržištu kao uzrok veće pojave crnog tržišta organa.

Cilj ovoga istraživanja je utvrditi postoji li razlika u mišljenju o legalizaciji crnog tržišta organima ovisno o tome da li su zdravstveni ili nezdravstveni djelatnici, te da li postoje nužni uvjeti za legalizaciju tržišta ljudskim organima i što bi ista donijela društvu.

5.3. Istraživačke hipoteze

Istraživanje koje se provodilo temelji se na tri sljedeće hipoteze:

Hipoteza H1: Zdravstveni i nezdravstveni djelatnici imaju različite stavove o legalizaciji crnog tržišta organa.

***Obrazloženje hipoteze H1:** Zdravstveni djelatnici obzirom na znanje koje imaju o postupcima transplantacije, njihovim prednostima i nedostacima, te protokolu postupka može biti varijabla u statističkom smislu koja utječe na formiranje stava o nužnosti legalizacije crnog tržišta ljudskih organa, kao i na spremnost osobe za darivanje istih. Obzirom na stečenu diplomu te znanje može se očekivati da su zdravstveni djelatnici više informirani i osviješteni o ovoj tematici pa da će samim time promicati nužnost legalizacije.*

Hipoteza H2: Mlađa populacija više je upućena u temu crnog tržišta organa

***Obrazloženje hipoteze H2:** Mlađa populacija više se koristi online sadržajima, zbog obrazovanja ili osobnog znanja, istražuju određena područja u većoj mjeri u odnosu na starije generacije. Tematika rada je vrlo slaba na području tiskovina s kojima se inače u najvećoj mjeri koriste starije populacije.*

Hipoteza H3: Mlađa populacija odobrava legalizaciju crnog tržišta organa u većoj mjeri od starije populacije

***Obrazloženje hipoteze H3:** Mlađa populacija želi nešto promijeniti, žele se aktivno uključiti u određene odluke koje se tiču i njih. Svojim znanjem žele utjecati na poboljšanje svijeta pa sukladno tome će ovo biti jedna od značajnih promjena kako za njih, tako i za sve oko njih.*

Kako bi se hipoteze potvrdile, prikupit će se razmišljanja i stavovi građana putem anketnog upitnika te će se njihove odgovore prikazati kroz grafove i postotke. Osim toga će se, od strane zdravstvenih djelatnika, prikupiti razmišljanja, stavovi i znanja o ovoj temi putem dubinskog intervjua.

5.4. Opis istraživačkog postupka

Istraživački rad započinje obradom i definiranjem pojedinih pojmova. Drugi dio rada obuhvaća provođenje anketnog upitnika kao i obavljanje dubinskog intervju sa stručnim osobama. Po završetku provedbe anketnog upitnika, pristupit će se analizi dobivenih odgovora. Analizom će se ostvariti mogućnost izrade statističkih podataka kako bi se isti rezultati prikazali u grafičkom obliku. Dubinski intervju sa zdravstvenim djelatnicima biti će odličan način usporedbe mišljenja, shvaćanja i definiranja crnog tržišta organa u odnosu na nezdravstvene građane.

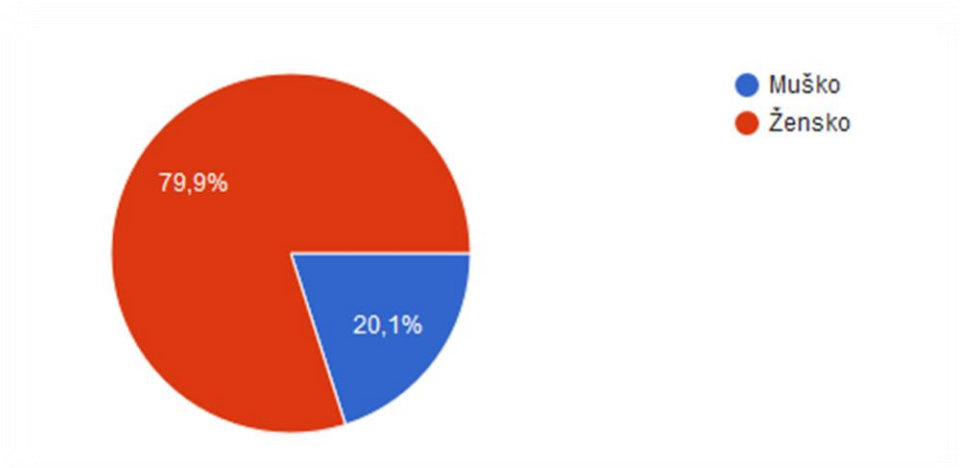
Anketni upitnik bio je prvi dio istraživanja ove teme, a proveden je na 254 ispitanika. Tema je vrlo nepoznata većini pa kao takva zahtjeva veći opseg ispitanika kako bi se dobili kvalitetni rezultati.

Pitanje broj 1. Spol

Tablica 4. Spol ispitanika

Odgovor	Broj ispitanika	Postotak %
Muško	51	20,1 %
Žensko	203	79,9 %

Izvor: Vlastiti rad autora

Grafikon 1. Spol ispitanika

Izvor: Vlastiti rad autora

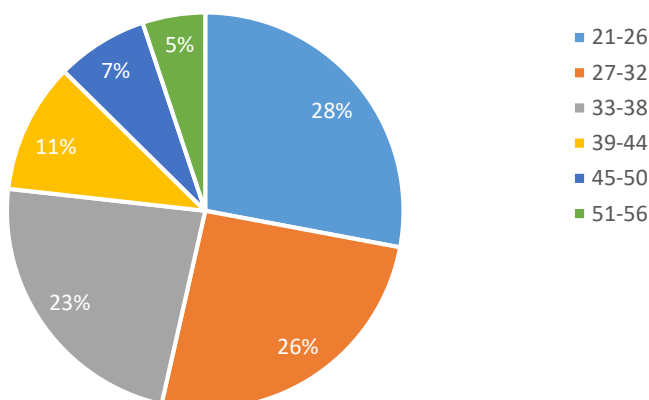
Od 254 ispitanika koja su sudjelovala u istraživanju ovoga rada, 79,9% su bile žene, a 20,01% bili su muškarci. Kada bi se ovi podatci gledali kao brojevi, ispada da su u anketi sudjelovale 203 žene, a 51 muškarac.

Pitanje broj 2. Dob

Tablica 5. Dob ispitanika

Odgovor	Broj ispitanika	Postotak %
21-26	71	28 %
27-32	65	26 %
33-38	59	23 %
39-44	27	11 %
45-50	19	7 %
51-56	13	5 %

Izvor: Vlastiti rad autora

Grafikon 2. Dob ispitanika

Izvor: Vlastiti rad autora

Ispitanici su podjeljeni prema dobnim skupinama u razmaku od 5 godina. Kroz rad se mlađa populacija odredila kao dobnna skupina do 38 godina, a stariju populaciju predstavljaju svi stariji od navedene dobne skupine.

Broj ispitanika prema dobnoj skupini je sljedeći:

1. 21-26 – 28 % ispitanika, odnosno 71 osoba
2. 27-32 – 26 % , odnosno 65 osoba

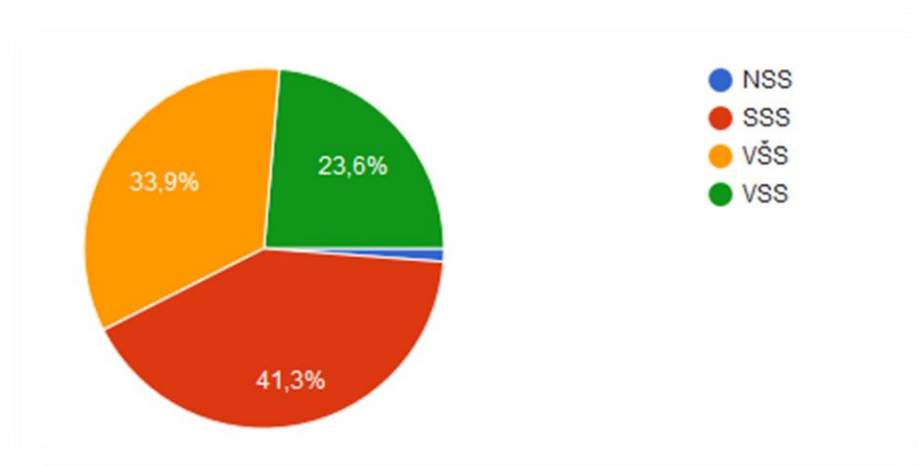
3. 33-38 – 23 %, odnosno 59 osoba
4. 39-44 – 11 % , odnosno 27 osobe
5. 45-50 – 7 %, odnosno 19 osoba
6. 51-56 – 5 % , odnosno 13 osobe.

Pitanje broj 3. Završeni stupanj obrazovanja

Tablica 6. Završeni stupanj obrazovanja

Odgovor	Broj ispitanika	Postotak %
NSS	3	1,2 %
SSS	105	41,3 %
VŠS	86	33,9 %
VSS	60	23,6 %

Izvor: Vlastiti rad autora

Grafikon 3. Stupanj obrazovanja ispitanika

Izvor: Vlastiti rad autora

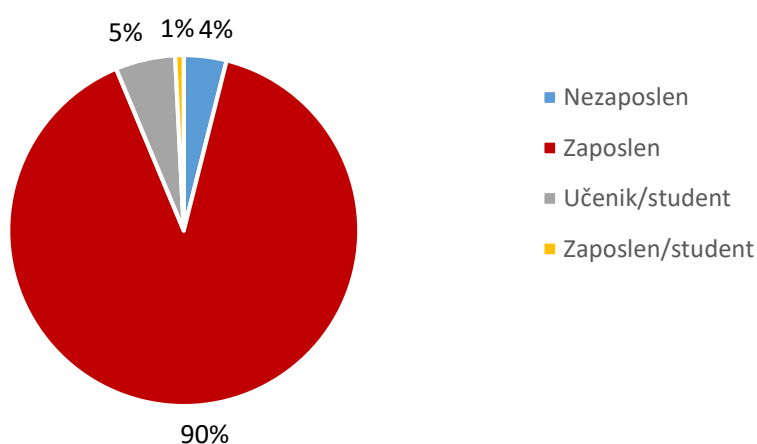
Završeni stupanj obrazovanja, obuhvaća sljedeće pitanje u anketnom upitniku. Najveći broj ispitanika ima srednje stručno obrazovanje, točnije njih 105. Njih 86 ima višu stručnu spremnu dok njih 60 ima visoku stručnu spremu. Najmanje ispitanika ima nižu stručnu spremu, njih 3.

Pitanje broj 4. Vrsta radnog odnosa

Tablica 7. Vrsta radnog odnosa

Odgovor	Broj ispitanika	Postotak %
Nezaposlen	10	4 %
Zaposlen	228	90 %
Učenik/student	14	5 %
Zaposlen/student	2	1 %

Izvor: Vlastiti rad autora

Grafikon 4. Vrsta radnog odnosa ispitanika

Izvor: Vlastiti rad autora

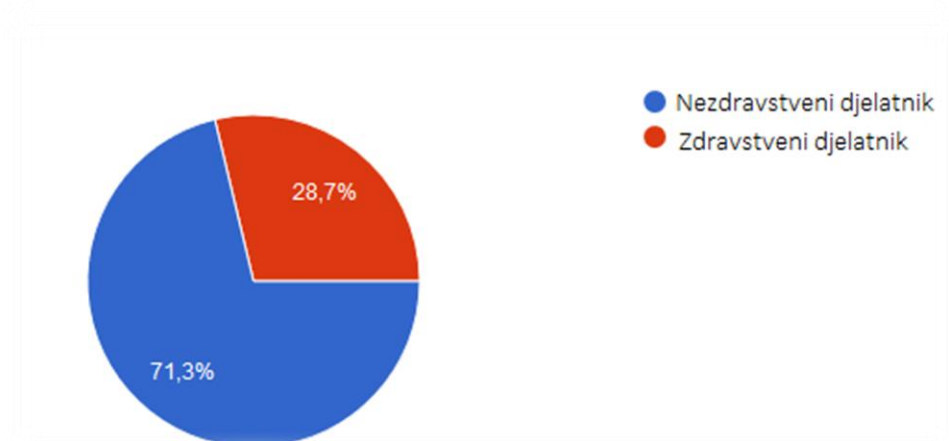
Prema ispitanom statusu zaposlenja, radni status ispitanika je takav da je 90 % ispitanika, točnije njih 228 je zaposleno. 4% ispitanika, odnosno njih 10 je nezaposleno. Njih 14, odnosno 5% su studenti ili učenici dok je 1%, odnosno 2 ispitanika zaposleno uz studiranje.

Pitanje broj 5. Zanimanje

Tablica 8. Zanimanje

Odgovor	Broj ispitanika	Postotak %
Nezdravstveni djelatnik	181	71,3 %
Zdravstveni djelatnik	73	28,7 %

Izvor: Vlastiti rad autora

Grafikon 5. Podjela ispitanika prema tome da li su zdravstveni ili nezdravstveni djelatnici

Izvor: Vlastiti rad autora

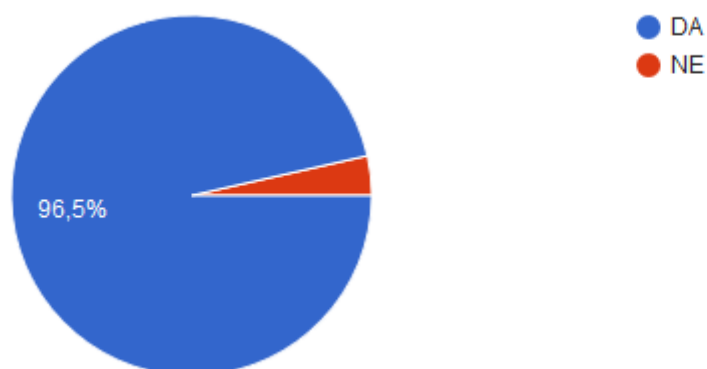
Za potrebe potvrđivanja, odnosno opovrgavanja hipoteze potrebno je podijeliti ispitanike na zdravstvene i nezdravstvene djelatnike kako bi se u kasnijim pitanjima vidjelo njihovo pojedinačno mišljenje o crnom tržištu i legalizaciji istoga. U anketnom upitniku sudjelovalo je 71,3% nezdravstvenih djelatnika, odnosno njih 181. zdravstvenih djelatnika bilo je 28,7%, odnosno njih 73.

Pitanje broj 6. Znate li što je crno tržište organa

Tablica 9. Znate li što je crno tržište organa

Odgovor	Broj ispitanika	Postotak %
NE	9	3,5 %
DA	245	96,5%

Izvor: Vlastiti rad autora

Grafikon 6. Poznavanje crnog tržišta organa

Izvor: Vlastiti rad autora

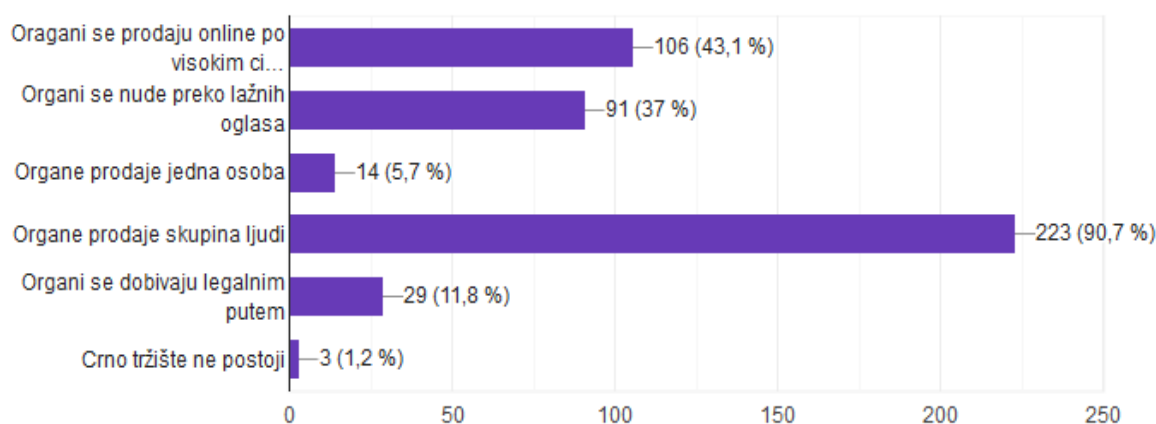
Na pitanje, znaju li što je crno tržište organa, 96,5% ispitanika, odnosno njih 245 odgovorilo je kako znaju što je crno tržište organa. Samo 3,5% ispitanika, odnosno njih 9 nije znalo što je crno tržište organa.

Pitanje broj 7. Ako je vaš odgovor DA na prethodno pitanje Što mislite kako funkcionira crno tržište

Tablica 10. Pretpostavke o crnom tržištu organa

Odgovor	Broj ispitanika
Organe prodaje skupina ljudi	223
Organi se prodaju online po visokim cijenama	106
Organi se nude preko lažnih oglasa	91
Organi se dobivaju ilegalnim putem	29
Organe prodaje jedna osoba	14
Crno tržište ne postoji	3

Izvor: Vlastiti rad autora

Grafikon 7. Pretpostavke o crnom tržištu organa

Izvor: Vlastiti rad autora

Za one koji su na prethodno pitanje odgovorili sa da, odnosno za one koji su rekli kako znaju što je crno tržište, postavljeno je dodatno pitanje kako bi se utvrdilo na koji način oni smatraju da funkcionira crno tržište. Najveći broj odgovora bio je da organe prodaje skupina ljudi (odgovor su odabrale 223 osobe). Zatim odgovori slijede prema navedenim brojkama:

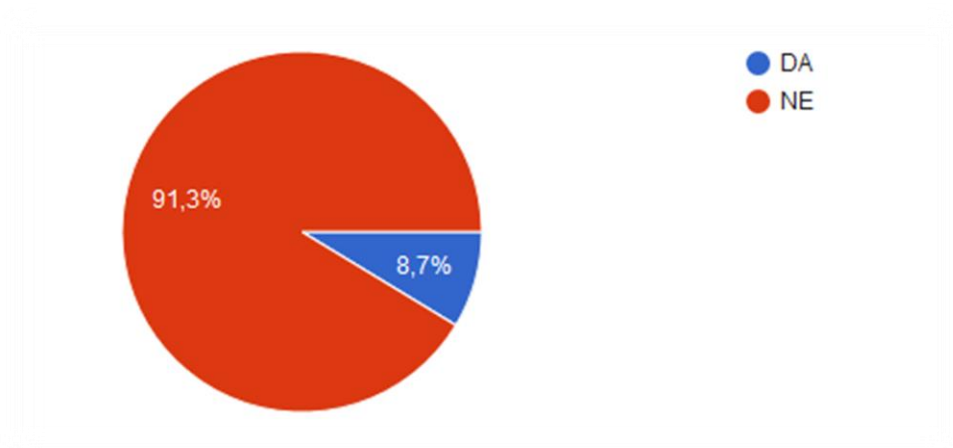
1. 106 osoba je odabralo kao odgovor: Organi se prodaju online po visokim cijenama
2. 91 osoba je odabrala odgovor: Organi se nude preko lažnih oglasa
3. 29 osoba odabrala je odgovor: Organi se dobivaju ilegalnim putem
4. 14 osoba je odabralo odgovor: Organe prodaje jedna osoba
5. 3 osobe odabrale su odgovor kao tvrdnju da crno tržište ne postoji.

Pitanje broj 8. Da li ste Vi ili netko od vaših bližnjih ikad bili na listi čekanja

Tablica 11. Liste čekanja na organ među ispitanicima

Odgovor	Broj ispitanika	Postotak %
DA	22	8,7 %
NE	232	91,3 %

Izvor: Vlastiti rad autora

Grafikon 8. Liste čekanja na organ među ispitanicima

Izvor: Vlastiti rad autora

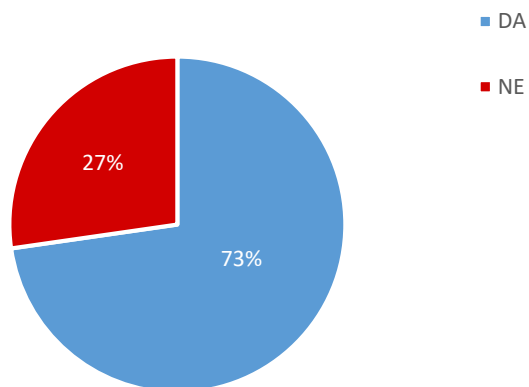
Na pitanje da li je netko od ispitanika ili netko od njihovih bližnjih, ikad bio na listi čekanja, 91,3% ispitanika, odnosno 232 ispitanika odgovorili su kako nikad nitko od njih ili njihovih bližnjih nisu bili na listi čekanja. Ostalih 22 ispitanika, odnosno 8,7% njih je odgovorilo potvrdno.

Pitanje broj 9. Ako ste na prethodno pitanje odgovorili sa DA, da li ste Vi ili Vaši bližnji dobili odgovarajući organ

Tablica 12. Da li su ispitanici dobili traženi organ

Odgovor	Broj ispitanika	Postotak %
DA	16	73 %
NE	6	27 %

Izvor: Vlastiti rad autora

Grafikon 9. Da li su ispitanici dobili traženi organ

Izvor: Vlastiti rad autora

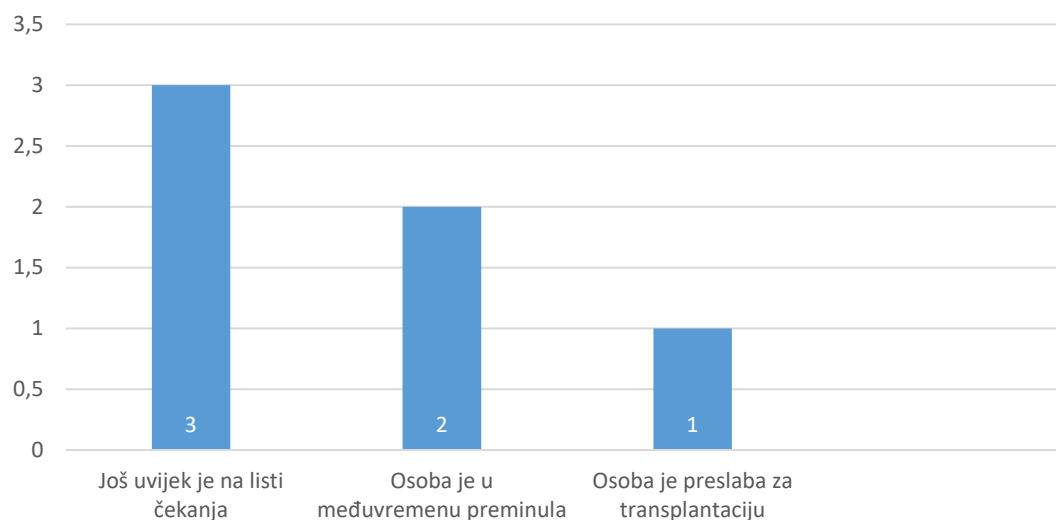
Za one koji su na prethodno pitanje odgovorili potvrdno, postavljeno je pitanje da li su oni ili njihovi bližnji dobili organ. 16 ispitanika, odgovorilo je kako su dobili organ na koji se čekalo. Ipak, 6 ispitanika ili netko od njihovih bližnjih nije dobilo traženi organ.

Pitanje broj 10. Ukoliko je Vaš odgovor NE na prethodno pitanje, molim Vas da napišete razlog zbog kojeg nisu dobili organ

Tablica 13. Čekanje na transplantaciju organa

Odgovor	Broj ispitanika	Postotak %
Osoba je još uvijek na listi čekanja	3	50 %
Osoba je u međuvremenu preminula	2	33 %
Osoba je preslaba za transplantaciju	1	17 %

Izvor: Vlastiti rad autora

Grafikon 10. Čekanje na transplantaciju organa

Izvor: Vlastiti rad autora

Ispitanicima koji su odgovorili kako oni ili netko od bližnjih nisu dobili organ, ostavljen je prostor u koji su upisivali razlog zbog kojeg nisu dobili organ. Tri odgovora su se ponavljala među ispitanicima, a to su:

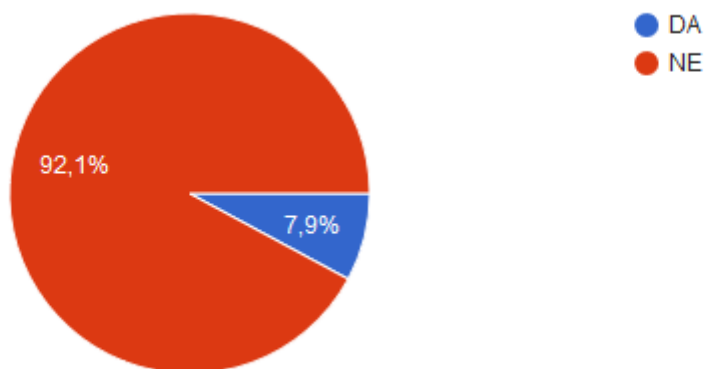
1. Osoba je još uvijek na listi čekanja – 3 osobe
2. Osoba je u međuvremenu preminula – 2 osobe
3. Osoba je preslaba za transplantaciju – 1 osoba

Pitanje broj 11. Da li ste kad pomislili na kupnju organa kako biste pomogli sebi ili bližnjem

Tablica 14. Da li su ispitanici spremni kupiti organ

Odgovor	Broj ispitanika	Postotak %
DA	20	7,9 %
NE	234	92,1 %

Izvor: Vlastiti rad autora

Grafikon 11. Da li su ispitanici spremni kupiti organ

Izvor: Vlastiti rad autora

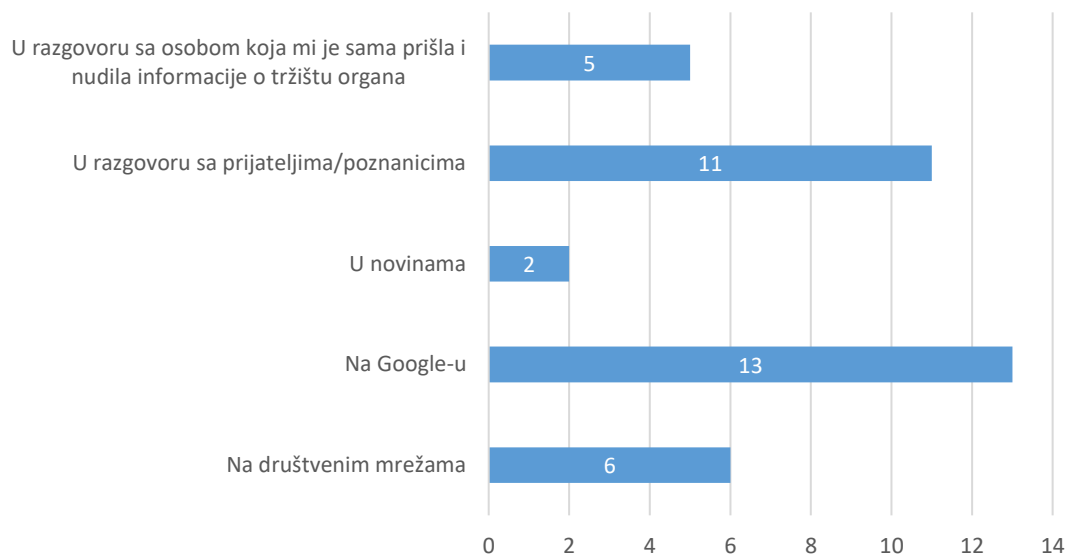
Na pitanje, da li su ikad pomislili na kupnju organa za sebe ili svoje bližnje, najviše njih odgovorilo (92,1%) kako nisu pomislili na kupnju organa. 20 ispitanika pomislilo je na kupnju organa, odnosno njih 7,9% pomislilo je na kupnju organa za sebe ili bližnje.

Pitanje broj 12. Gdje ste tražili informacije o tržištu organa

Tablica 15. Gdje su ispitanici tražili informacije o kupnji organa

Odgovor	Broj ispitanika
Google	13
U razgovoru sa prijateljima/poznancima	11
Na društvenim mrežama	6
U novinama	2
U razgovoru sa osobom koja mi je sama prišla i nudila informacije o tržištu organa	5

Izvor: Vlastiti rad autora

Grafikon 12. Gdje su ispitanici tražili informacije o kupnji organa

Izvor: Vlastiti rad autora

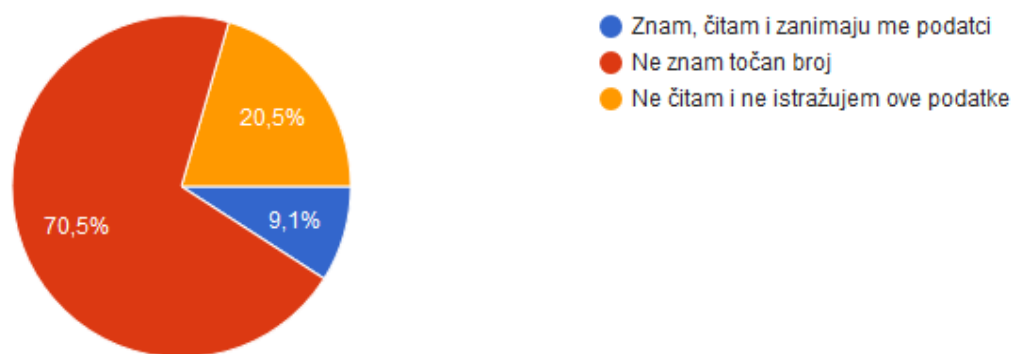
Za ispitanike koji su odgovorili potvrdno, postavljeno je pitanje u kojem se od njih traži odgovor gdje su tražili informacije o tržištu organa. Odgovor s najviše odgovora je Google, čak 13 osoba je odgovorilo da takve informacije traži na internet pretraživaču. Odgovor na drugom mjestu je onaj u kojem su ispitanici tražili informacije u razgovoru sa prijateljima ili poznancima, njih 11. na trećem mjestu nalazi se odgovor sa 6 ispitanika koji su informacije tražili na društvenim mrežama te možda najzabrinjavajući odgovor sa 5 ispitanika koji tvrde kako su informacije dobili od osoba koje su im same prišle i nudile informacije o tržištu organa, odnosno o prodaji istih. Najmanji broj odgovora bio je traženje informacija u novinama, koji su odabrala 2 ispitanika.

Pitanje broj 13. Znete li da u Hrvatskoj trenutno na organ čeka 318 ljudi

Tablica 16. Broj ispitanika koji je upoznat s brojkama na listi čekanja

Odgovor	Broj ispitanika	Postotak %
Znam, čitam i zanimaju me podatci	23	9,1 %
Ne znam točan broj	179	70,5 %
Ne čitam i ne istražujem ove podatke	52	20,5 %

Izvor: Vlastiti rad autora

Grafikon 13. Broj ispitanika koji je upoznat s brojkama na listi čekanja

Izvor: Vlastiti rad autora

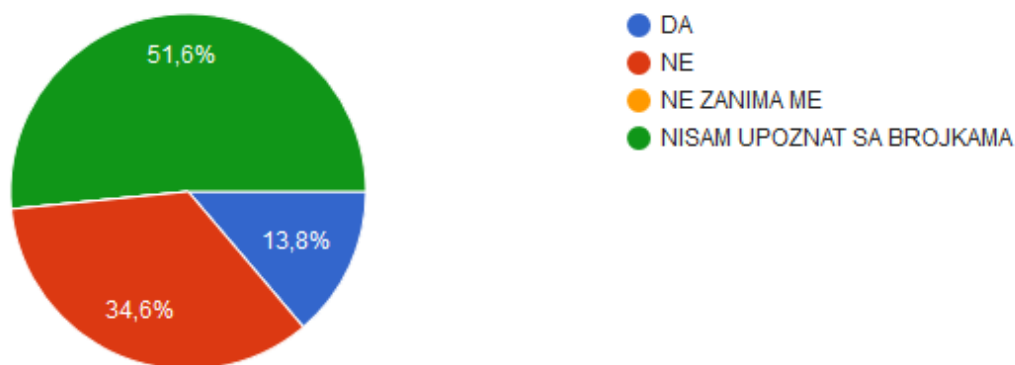
Na pitanje, da li znaju da u Hrvatskoj trenutno na organ čeka 318 ljudi, 70,5% (179 ispitanika) ispitanika su odgovorili kako ne znaju točan broj osoba koje čekaju organ. Njih 20,5% (52) ne čitaju i ne istražuju ove podatke dok njih 9,1% (23) znaju točan broj osoba na listi čekanja.

Pitanje broj 14. Smatrate li kako RH nema problem sa manjkom organa

Tablica 17. Broj ispitanika koji smatra kako RH nema problem sa manjkom organa

Odgovor	Broj ispitanika	Postotak %
DA	35	13,8 %
NE	88	34,6 %
NE ZANIMA ME	0	0 %
NISAM UPOZNAT SA BROJKAMA	131	51,6 %

Izvor: Vlastiti rad autora

Grafikon 14. Broj ispitanika koji smatra kako RH nema problem sa manjkom organa

Izvor: Vlastiti rad autora

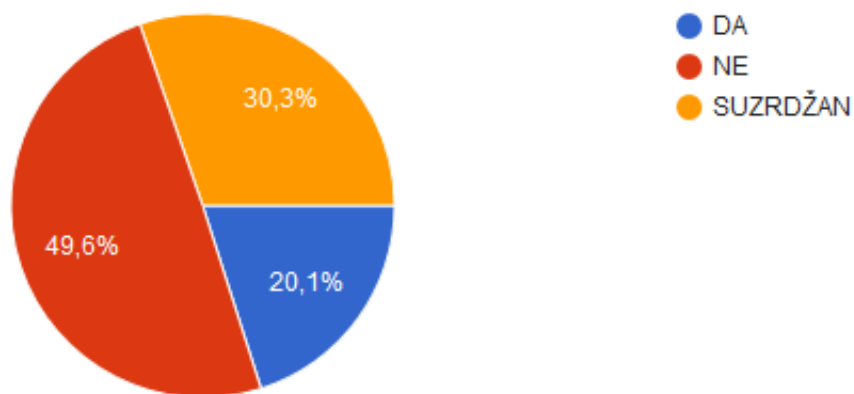
Većina ispitanika, točnije njih 51,6% (131 ispitanik) nije upoznata sa brojkama, odnosno podacima o količini organa u Republici Hrvatskoj, zatim 34,6% (88 ispitanika) smatra kako Republika Hrvatska ima problem sa manjkom organa, a 13,8% (35 ispitanika) smatra kako Republika Hrvatska nema problem sa manjkom organa.

Pitanje broj 15. Smatrate li da se treba legalizirati crno tržište organa

Tablica 18. Treba li se legalizirati crno tržište organa

Odgovor	Broj ispitanika	Postotak %
DA	51	20,1 %
NE	126	49,6 %
SUZDRŽAN	77	30,3 %

Izvor: Vlastiti rad autora

Grafikon 15. Treba li se legalizirati crno tržište organa

Izvor: Vlastiti rad autora

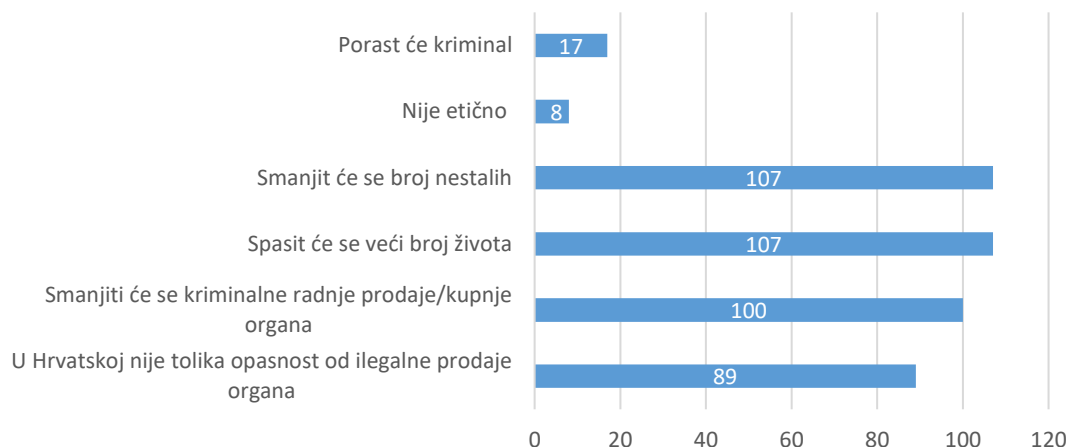
Većina ispitanika od 49,6% (126) smatra kako se ne treba legalizirati crno tržište organa u Republici Hrvatskoj, dok je jedan dio ispitanika od 30,3% (77) ostao suzdržan. 20.1% ispitanika (51) smatra kako se treba legalizirati crno tržište organa.

Pitanje broj 16. Zašto smatrate da se treba/ne treba legalizirati tržište organa

Tablica 19. Razlozi za legalizaciju/ ne legalizaciju crnog tržišta organima

Odgovor	Broj ispitanika
Smanjit će se broj nestalih	107
Spasit će se veći broj života	107
Smanjit će se kriminalne radnje prodaje/kupnje organa	100
U Hrvatskoj nije tolika opasnost od ilegalne prodaje organa	89
Porast će kriminal	17
Nije etično	8

Izvor: Vlastiti rad autora

Grafikon 16. Razlozi za legalizaciju/ ne legalizaciju crnog tržišta organima

Izvor: Vlastiti rad autora

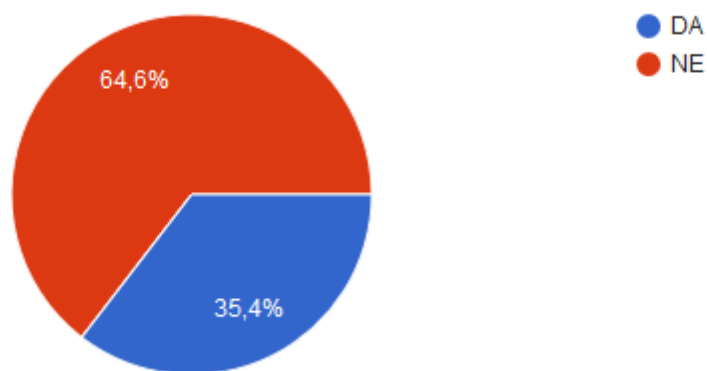
Svaki ispitanik odabrao je razloge zbog kojega smatra zašto se crno tržište organa treba ili ne treba legalizirati. Jednak broj odgovora dobili su razlozi da će se legalizacijom smanjiti broj nestali i da će se spasiti veći broj života, sa 107 odgovora ispitanika. 100 ispitanika smatra kako će se legalizacijom smanjiti kriminalne radnje prodaje/kupnje organa. 89 ispitanika smatra kako kod nas nije tolika opasnost od ilegalne kupovine/prodaje organa. Ispitanici (17) smatraju kako će legalizacijom porasti kriminal, dok njih 8 zaključuje kako prodaja/kupovina organa nisu etične.

Pitanje broj 17. Trebaju li se cijene organa regulirati od strane Vlade

Tablica 20. Trebaju li se cijene organa regulirati od strane Vlade

Odgovor	Broj ispitanika	Postotak %
DA	90	35,4 %
NE	164	64,6 %

Izvor: Vlastiti rad autora

Grafikon 17. Trebaju li cijene organa biti regulirane od strane Vlade

Izvor: Vlastiti rad autora

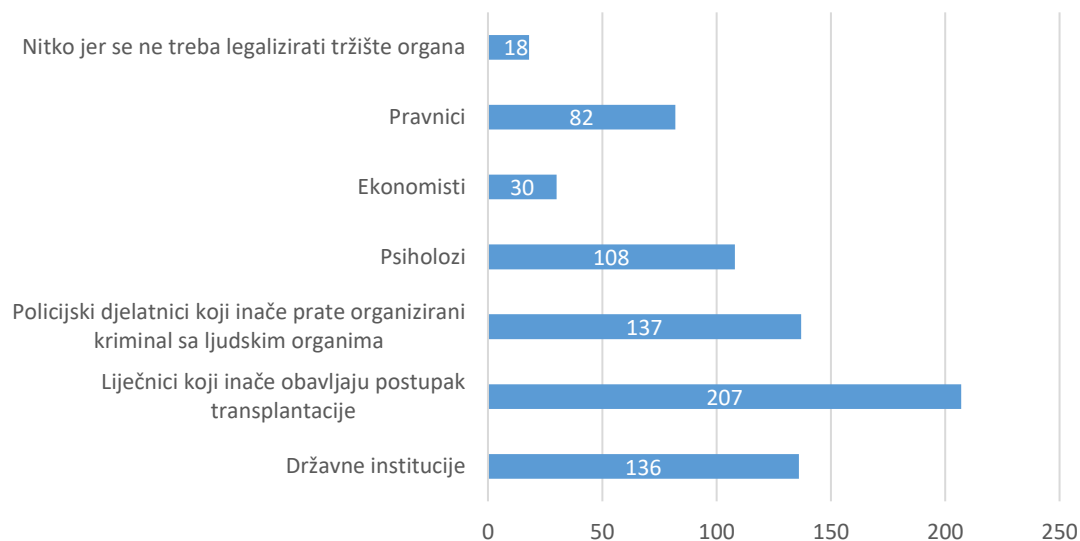
Na pitanje, trebaju li se cijene organa regulirati od strane Vlade, većina ispitanika od 64,6% (164) smatra kako to nije potrebno dok 35,4% (90) njih smatra kako bi ipak Vlada trebala regulirati cijene organa.

Pitanje broj 18. Tko bi prema Vašem mišljenju trebao biti uključen u proces legalizacije

Tablica 21. Tko treba biti uključen u legalizaciju tržišta organa

Odgovor	Broj ispitanika
Liječnici koji inače obavljaju postupak transplantacije	207
Polijski djelatnici koji inače prate organizirani kriminal sa ljudskim organima	137
Državne institucije	135
Psiholozi	108
Pravnici	82
Ekonomisti	30
Nitko	18

Izvor: Vlastiti rad autora

Grafikon 18. Tko treba biti uključen u legalizaciju tržišta organa

Izvor: Vlastiti rad autora

Na pitanje, tko bi prema njihovom mišljenju trebao biti uključen u proces legalizacije odabrali su navedene odgovore:

1. Liječnici koji inače obavljaju postupak transplantacije – 207 ispitanika
2. Policijski djelatnici koji inače prate organizirani kriminal sa ljudskim organima – 137 ispitanika
3. Državne institucije – 135 ispitanika
4. Psiholozi – 108
5. Pravnici – 82
6. Ekonomisti – 30
7. Nitko – 18

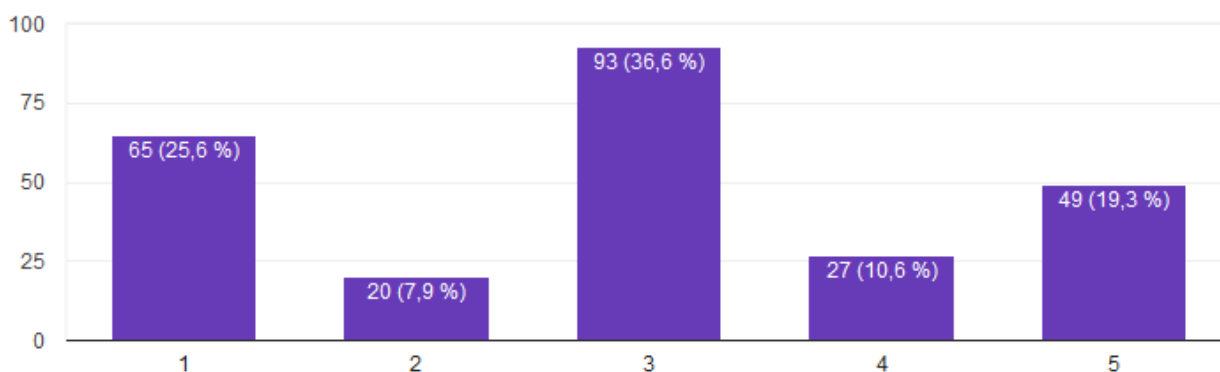
Pitanja u nastavku odnose se na mišljenje sudionika kroz Likertovu skalu gdje ocjenom od 1 do 5, s time da je ocjena 1 najmanja moguća ocjena, a ocjena 5 najveća moguća ocjena, ocjenjuju što postupak legalizacije može donjeti državi i općenito društvu (1 - ne slažem se, 2 - uglavnom se ne slažem, 3 - nemam određeno mišljenje, 4 - uglavnom se slažem, 5 - potpuno se slažem).

Pitanje broj 19. Postupak legalizacije obveza je Hrvatske nakon ulaska u Europsku Uniju

Tablica 22. Da li je postupak legalizacije obveza Hrvatske nakon ulaska u EU

Ocjena	Broj ispitanika	Postotak %
1	65	25,6 %
2	20	7,9 %
3	93	36,6 %
4	27	10,6 %
5	49	19,3 %

Izvor: Vlastiti rad autora

Grafikon 19. Da li je postupak legalizacije obveza Hrvatske nakon ulaska u EU

Izvor: Vlastiti rad autora

Na tvrdnju, postupak legalizacije obveza je Hrvatske nakon ulaska u Europsku Uniju, ispitanici su najvećoj mjeri odgovorili kako nemaju određeno mišljenje o ovoj tvrdnji. Prosječan odgovor u ovom pitanju je 2,91. Iz navedenog, vidljivo je kako ispitanici, a tako i većina građana nema saznanja o legalizaciji trgovine organima. Takva radnja, nije dozvoljena u članicama Europske

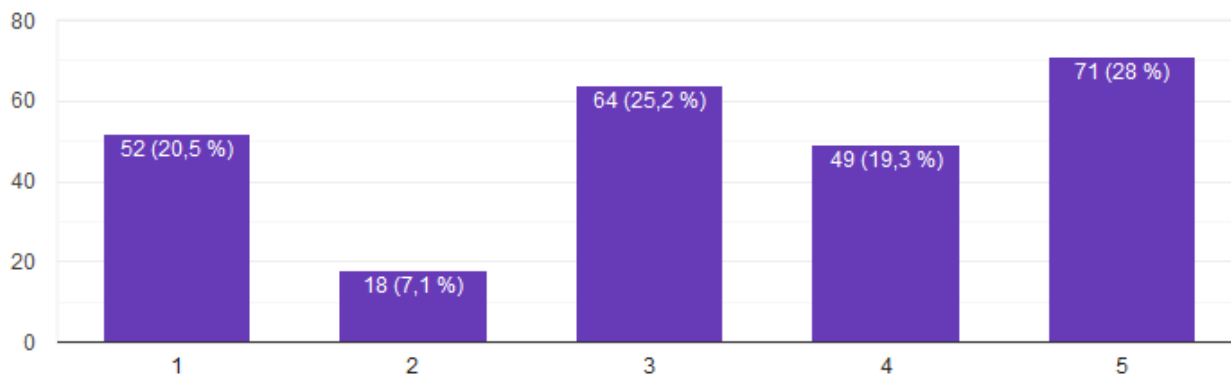
unije pa je shodno tome, zaključak ovoga pitanja, da legalizacija crnog tržišta nije obveza ulaskom Hrvatske u Europsku Uniju. Jedna od točaka pregovora je i pravda, sloboda i sigurnost gdje je navedeno kako će zemlje Europske Unije, kroz zajedničke aktivnosti, raditi na suzbijanju organiziranog kriminala, krijumčarenja roba, trgovine ljudima i slično.

Pitanje broj 20. Postupak legalizacije uvodi red u listu čekanja u postupku transplantacije

Tablica 23. Postupak legalizacije uvodi red u listu čekanja u postupku transplantacije

Ocjena	Broj ispitanika	Postotak %
1	52	20,5 %
2	18	7,1 %
3	64	25,2 %
4	49	19,3 %
5	71	28 %

Izvor: Vlastiti rad autora

Grafikon 20. Postupak legalizacije uvodi red na liste čekanja

Izvor: Vlastiti rad autora

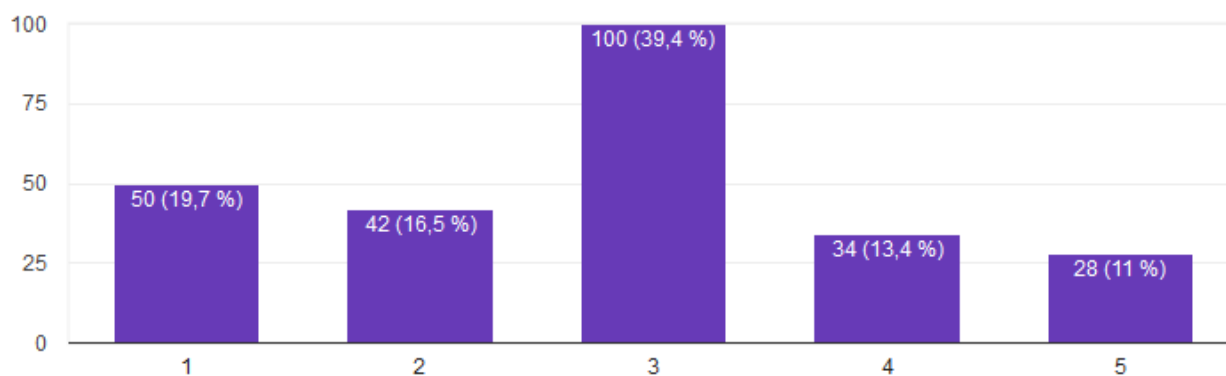
Na pitanje što misle, da li postupak legalizacije uvodi red u listu čekanja u postupku transplantacije, sudionici su u prosjeku odgovorili kako nemaju određeno mišljenje, odnosno prosjek odgovora je 3,3. Legalizacijom crnog tržišta uveo bi se nesklad na listama čekanja jer bi se na tržištu organa pojavili imućni kupci, a siromašni građani bi i dalje čekali na listama. Legalizacijom bi osobe većeg imovinskog stanja kupile organ prije onih koji nisu to u mogućnosti čime bi se na listama javila nepravedna raspodjela organa

Pitanje broj 21. Crno tržište ljudskim organima funkcionira u Hrvatskoj kao i u ostalim zemljama svijeta

Tablica 24. Da li crno tržište ljudskim organima funkcionira u Hrvatskoj kao i u ostalim zemljama svijeta

Ocjena	Broj ispitanika	Postotak %
1	50	19,7 %
2	42	16,5 %
3	100	39,4 %
4	34	13,4 %
5	28	11 %

Izvor: Vlastiti rad autora

Grafikon 21. Da li crno tržište ljudskim organima funkcionira u Hrvatskoj kao i u ostalim zemljama svijeta

Izvor: Vlastiti rad autora

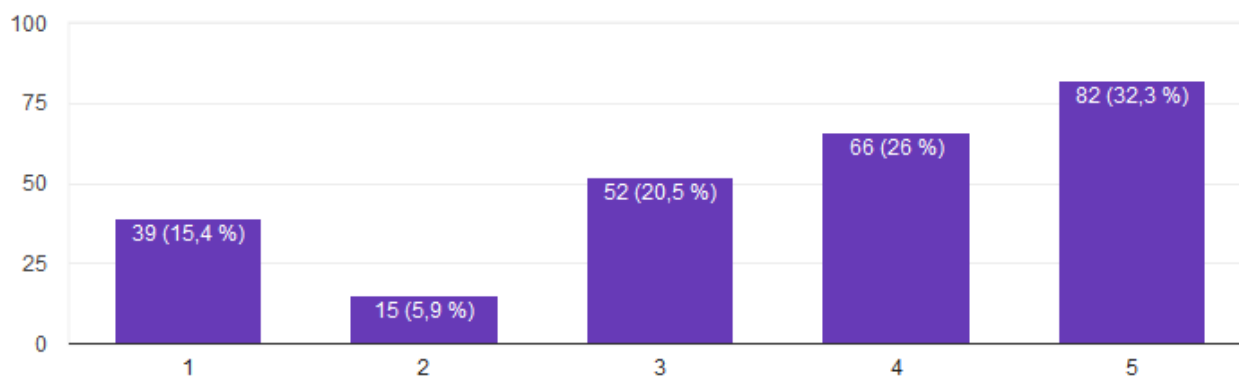
Na pitanje da li smatraju kako crno tržište ljudskim organima funkcionira u Hrvatskoj kao i u ostalim zemljama svijeta, sudionici su u prosjeku dali odgovor kako nemaju određeno mišljenje, odnosno prosjek odgovora je 2,7. U Republici Hrvatskoj ne postoji određeni podatak prodaje ili kupnje organa na crnom tržištu te se već prema tome razlikuje od ostatka svijeta. U svijetu se javno govori o problemima crnog tržišta što kod nas nije slučaj pa nije iznenađujuće kako ispitanici nemaju određeno mišljenje.

Pitanje broj 22. Postupak legalizacije ujedno je i postupak evidencije donatora

Tablica 25. Postupak legalizacije ujedno je i postupak evidencije donatora

Ocjena	Broj ispitanika	Postotak %
1	39	15,4 %
2	15	5,9 %
3	52	20,5 %
4	66	26 %
5	82	32,3 %

Izvor: Vlastiti rad autora

Grafikon 22. Postupak legalizacije ujedno je i postupak evidencije donatora

Izvor: Vlastiti rad autora

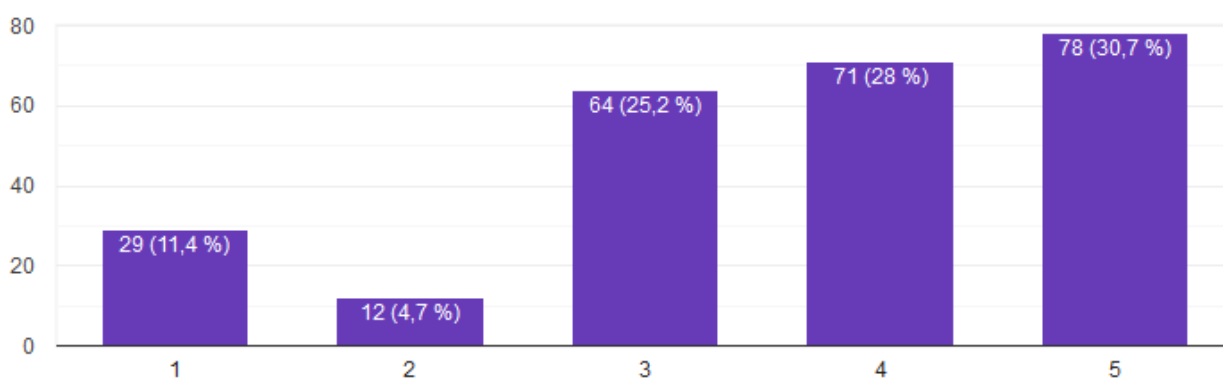
Na pitanje, da li smatraju da je postupak legalizacije crnog tržišta organa ujedno je i postupak evidencije donatora, najveći broj odgovorio je kako se uglavno slažu sa navedenom. Ispitanici prema prosjeku odgovora koji iznosi 3,5, smatraju kako bi se uveo red u evidenciju donora kada bi se legaliziralo tržište organa što upućuje na to da bi se stanje sa količinom organa i pacijenata koji ih čekaju dovelo na prihvatljiviju razinu.

Pitanje broj 23. Postupak legalizacije uveo bi i dodatna pravila u Pravilnik o kriterijima dodjele potrebnog organa

Tablica 26. Postupak legalizacije uveo bi i dodatna pravila u Pravilnik o kriterijima dodjele potrebnog organa

Ocjena	Broj ispitanika	Postotak %
1	29	11,4 %
2	12	4,7 %
3	64	25,2 %
4	71	28 %
5	78	30,7 %

Izvor: Vlastiti rad autora

Grafikon 23. Postupak legalizacije uvodi i dodatna pravila u Pravilnik o kriterijima dodjele potrebnog organa

Izvor: Vlastiti rad autora

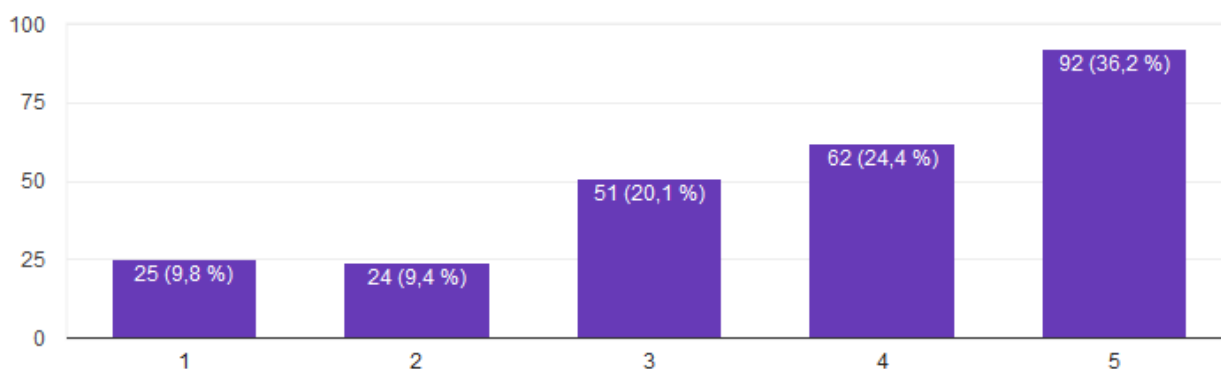
Na pitanje, da li smatraju kako bi postupak legalizacije uveo i dodatna pravila u Pravilnik o kriterijima dodjele potrebnog organa odgovorili su većinom da se uglavnom slažu sa navedenim, odnosno prosjek odgovora je 3,6. Sa skoro svakom promjenom, dolazi do određenih promjena u pravilnicima, pa bi se vjerovatno isto dogodilo i sa Pravilnikom o kriterijima dodjele potrebnog organa što se može i zaključiti iz odgovora sudionika ankete. Većina je odgovorila sa ocjenama iznad trojke što je pokazatelj razumijevanja pitanja.

Pitanje broj 24. Postupak legalizacije umanjuje organizirani kriminal sa ljudskim organima

Tablica 27. Postupak legalizacije umanjuje organizirani kriminal sa ljudskim organima

Ocjena	Broj ispitanika	Postotak %
1	25	9,8 %
2	24	9,4 %
3	51	20,1 %
4	62	24,4 %
5	92	36,2 %

Izvor: Vlastiti rad autora

Grafikon 24. Postupak legalizacije umanjuje organizirani kriminal sa ljudskim organima

Izvor: Vlastiti rad autora

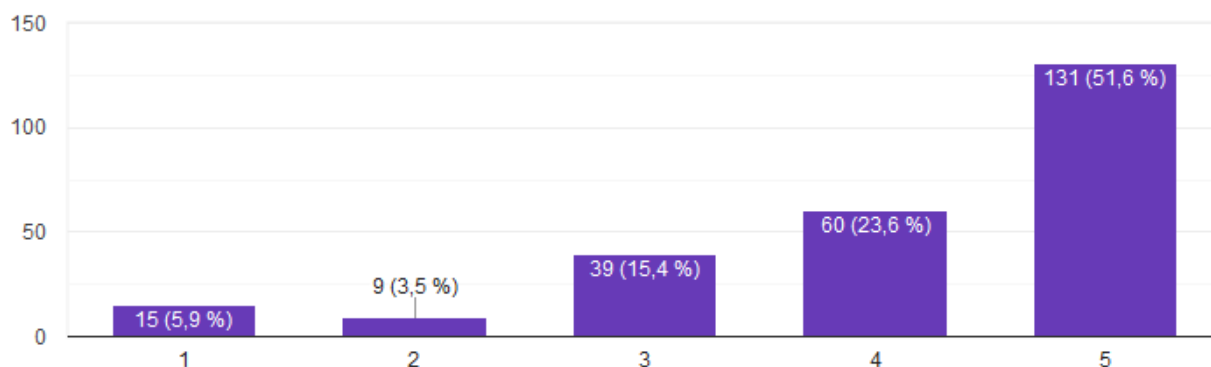
Na pitanje, da li smatraju da postupak legalizacije umanjuje organizirani kriminal sa ljudskim organima, najviše ispitanika (92) odabralo je ocjenu 5, odnosno da se u potpunosti slažu s navedenim. Sa ocjenom 4 složilo se 62 ispitanika, dok se sa ocjenom 3 složilo 51 ispitanik. Najmanji broj ispitanika odabrao je ocjene 2 i 1. Izračunom aritmetičke sredine, ispitanici su većinom odgovorili kako se uglavnom slažu s navedenim, odnosno prosjek odgovora je 3,7.

Pitanje broj 25. Postupak legalizacije tržišta ljudskim organima zahtjeva podršku u pravnom smislu

Tablica 28. Postupak legalizacije tržišta ljudskim organima zahtjeva podršku u pravnom smislu

Ocjena	Broj ispitanika	Postotak %
1	15	5,9 %
2	9	3,5 %
3	39	15,4 %
4	60	23,6 %
5	131	51,6 %

Izvor: Vlastiti rad autora

Grafikon 25. Postupak legalizacije tržišta ljudskim organima zahtjeva podršku u pravnom smislu

Izvor: Vlastiti rad autora

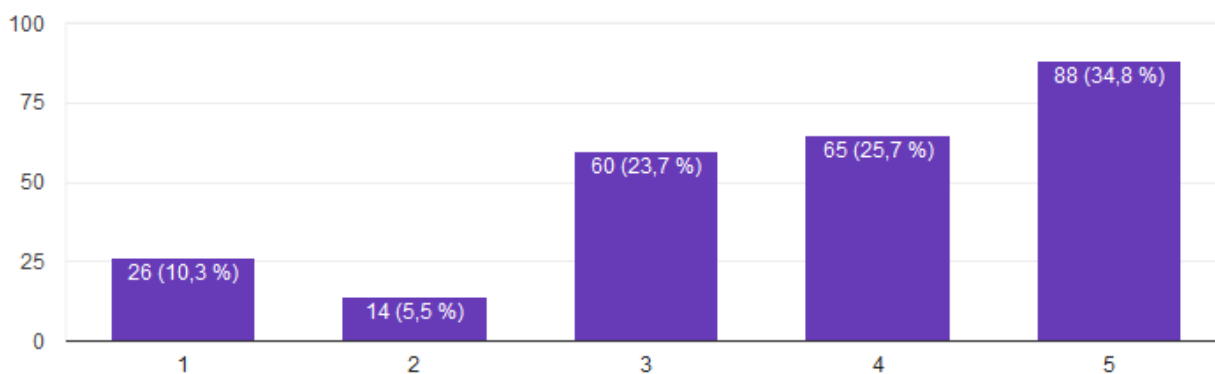
Na pitanje, da li smatraju da postupak legalizacije tržišta ljudskim organima zahtjeva podršku u pravnom smislu, ispitanici su u najvećoj mjeri odgovorili kako se uglavnom slažu s navedenim, odnosno prosjek odgovora je 4,1. Najveći broj ispitanika (131) odabrao je ocjenu 5, dok je upola manji broj (60) odabrao ocjenu 4. Ocjenu 3 odabralo je 39 ispitanika, ocjenu 2 odabralo 9 ispitanika, dok je ocjenu 1 odabralo 15 ispitanika. Kako je ipak velika većina ispitanika odabrala ocjene 4 i 5, smatra se kako razumiju da bez zakonske regulative, ovo područje nikada neće moći biti legalizirano.

Pitanje broj 26. Postupak legalizacije bitno utječe na kvalitetu života i sigurnost građana

Tablica 29. Postupak legalizacije bitno utječe na kvalitetu života i sigurnost građana

Ocjena	Broj ispitanika	Postotak %
1	26	10,3 %
2	14	5,5 %
3	60	23,7 %
4	65	25,7 %
5	88	34,8 %

Izvor: Vlastiti rad autora

Grafikon 26. Postupak legalizacije bitno utječe na kvalitetu života i sigurnost građana

Izvor: Vlastiti rad autora

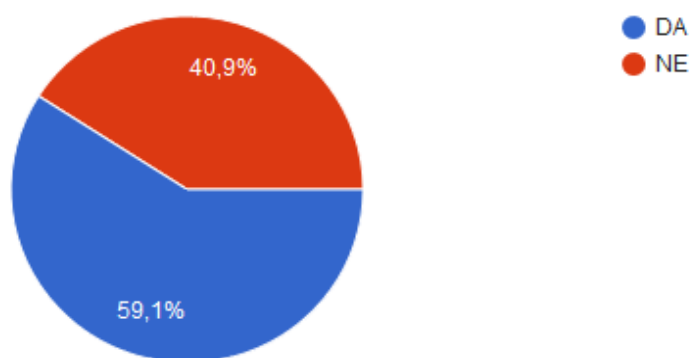
Na pitanje, da li smatraju da postupak legalizacije bitno utječe na kvalitetu života i sigurnost građana, ispitanici su u najvećem broju (88) odgovorili kako se u potpunosti slažu sa navedenim, manji broj od 65 ispitanika rekao je kako se uglavno slažu sa navedenim. Njih 60 nema određeno mišljenje o navedenom, 14 njih se uglavnom ne slažu s navedenim, dok se njih 26 ne slažu uopće s navedenim. Prema prosjeku odgovora od 3,7, ispitanici su odgovorili kako se uglavnom slažu sa navedenim.

Pitanje broj 27. Znate li što je to Eurotrasplant

Tablica 30. Poznavanje Eurotransplanta

Odgovor	Broj ispitanika	Postotak %
DA	150	59,1 %
NE	104	40,9 %

Izvor: Vlastiti rad autora

Grafikon 27. Poznavanje Eurotransplanta

Izvor: Vlastiti rad autora

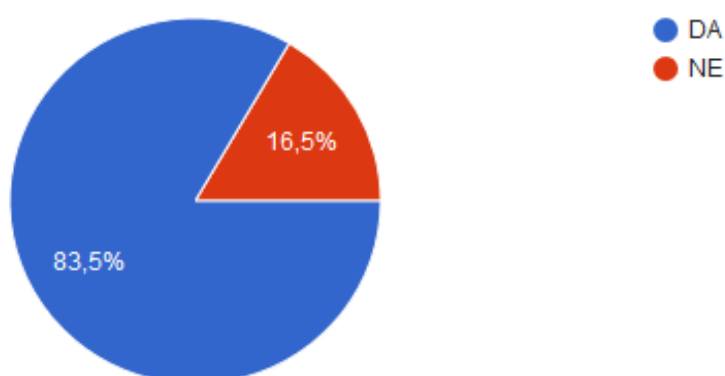
Kao jedna od bitnih stavki cijelog sustava transplantacije je i organizacija koja organizira cijeli sustav podjele organa te vodi brigu o popisu pacijenata. Ispitanicima je postavljeno pitanje, da li znaju što je to Eurotransplant. Većina od 59,1% (150) odgovorila je kako zna što je Eurotransplant, dok je 40,9% (104) ispitanika odgovorilo kako ipak ne zna što je Eurotransplant.

Pitanje broj 28. Jeste li spremni donirati svoje organe

Tablica 31. Da li su ispitanici spremni donirati organe

Odgovor	Broj ispitanika	Postotak %
DA	212	83,5 %
NE	42	16,5 %

Izvor: Vlastiti rad autora

Grafikon 28. Da li su ispitanici spremni donirati organe

Izvor: Vlastiti rad autora

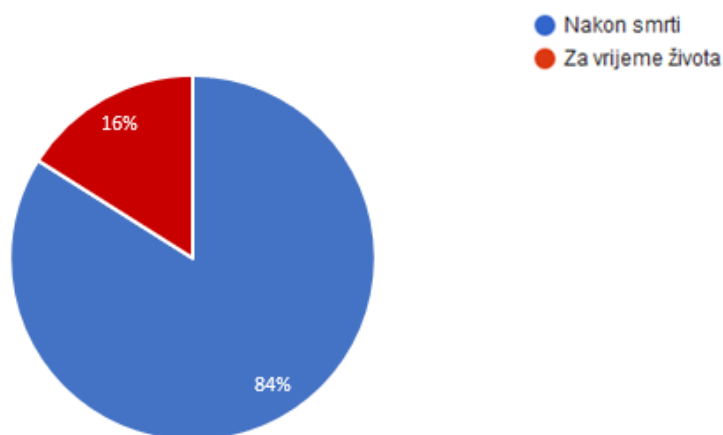
Velika je većina odgovorila kako su spremni donirati svoje organe. Njih 83,5% (212 ispitanika) spremno je donirati organe, dok je njih 16,5% (42) odbilo donirati organe.

Pitanje broj 29. Ako je odgovor DA, kada ste spremni donirati organ

Tablica 32. Kada su ispitanici spremni donirati organe

Odgovor	Broj ispitanika	Postotak %
Nakon smrti	178	84 %
Za vrijeme života	34	16 %

Izvor: Vlastiti rad autora

Grafikon 29. Kada su ispitanici spremni donirati organe

Izvor: Vlastiti rad autora

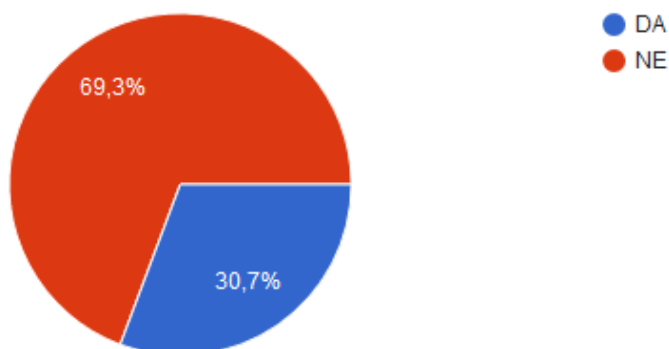
Za one koji su odgovorili na prethodno pitanje potvrdno, postavljeno je dodatno pitanje u kojem se traži informacija kada spremni donirati organ. 84,3% ispitanika je odgovorilo kako bi organe donirali nakon smrti, dok je njih 15,7% spremni donirati organe i za vrijeme života.

Pitanje broj 30. Smatrate li da potpisivanjem odobrenja za doniranje organa nakon smrti, ulazite u rizik da vam netko naudi radi organa

Tablica 33. Da li se ispitanici boje potpisati donorske kartice

Odgovor	Broj ispitanika	Postotak %
DA	78	30,7 %
NE	176	69,3 %

Izvor: Vlastiti rad autora

Grafikon 30. Da li se ispitanici boje potpisati donorske kartice

Izvor: Vlastiti rad autora

Zadnje pitanje anketnog upitnika, odnosi se na mišljenje ispitanika, da li smatraju da potpisivanjem odobrenja za doniranje organa nakon smrti, ulaze u rizik da im netko naudi radi organa. Većina od 69,3% (176 ispitanika) smatra kako nema rizika od toga, dok 30,7% (78 ispitanika) se slaže sa tvrdnjom, te misli kako bi im netko mogao nauditi ili uskratiti pomoć zbog toga što su donori.

Nakon provedenog anketnog upitnika, proveden je i dubinski intervju sa dva doktora, višom medicinskom sestrom i dvije medicinske sestre. Postavljeno im je 10 pitanja vezanih za ovu temu kroz koja se pokušalo doći do njihovog osobnom mišljenja i shvaćanja ove teme. Kako sve navedene osobe imaju vrlo slična ili u potpunosti ista mišljenja na postavljena pitanja, predstavljeni rezultati odnosit će se na sve sudionike intervjuja. Budući da se većina zemalja u svijetu upoznala sa djelovanjem ilegalne prodaje i kupovine organa na tržištu, provođenjem intervjuja se želi saznati da li naši zdravstveni djelatnici smatraju kako se taj isti problem pojavio kod nas ili da li će se pojaviti.

Na pitanje postavljeno u dubinskom intervju-u, na koji način funkcionira sustav transplantacije u Republici Hrvatskoj, sudionici su odgovorili kako Hrvatska ima dobro ustrojene zakone koji štite liječnike ali i pacijente kojima daju najbolje mogućnosti liječenja transplantacijom organa. Eksplantacijski i transplantacijski timovi su visoko stručni i organizirani tako da u svako doba mobilni za odlazak na mjesto prijavljenog donora. Također transplantacija se obavlja u 5 transplantacijskih centara, a transplantacija pluća je preko Ministarstva zdravstva dogovorena u transplantacijskom centru u Beču. Složili su se kako transplantacija uveliko ovisi o Eurotransplantu koji vodi popis svih organa kao i osoba kojima je potreban organ. Na pitanje, što misle, kolika je potreba za ljudskim organima u Republici Hrvatskoj odgovorili su kako je potreba za organima velika. Unatoč velikom broju donora, svake godine i dalje su potrebe za ljudskim organima velike što zapravo samo potvrđuje brz napredak transplantacijske medicine i produljenje životnog vijeka ljudi. Sljedeće pitanje ticalo se njihovog poznavanja lista čekanja na organ u Republici Hrvatskoj. Smatraju kako se prema većini izvještaja pokazuje kako su liste čekanja u Hrvatskoj puno kraće za razliku od ostatka svijeta. Lista čekanja na organe u Hrvatskoj smanjena je za 37% u zadnjih pet godina. Transplantacija srca čeka se 70 dana, jetra oko 16 dana. Na pitanje, da li se trebamo bojati povećanja trgovanja organima u Republici Hrvatskoj, sudionici odgovaraju kako bojazni oko ove teme nema. Ne treba se bojati mogućnosti trgovanja organima u Hrvatskoj jer ona nastaje iz više razloga (neetičnost liječnika, nedostatak doniranih organa, nedostatak zakonske potpore) koji kod nas nisu prisutni.

Nastavkom pitanja, sudionici daju mišljenje o tome kako je Hrvatska postala jedna od najuspješnijih zemalja u transplantaciji organa. Smatraju kako Hrvatska ima dobro ustrojene zakone o doniranju organa, dio je Eurotransplanta i ima dobro organizirane timove za eksplantaciju i transplantaciju organa, te dobru koordinaciju Nacionalnog transplantacijskog koordinatora. Na pitanje, koji organi su najtraženiji za transplantaciju u Republici Hrvatskoj, daju odgovor kako je najviše pacijenata je na listi za bubreg, a zatim za jetru. Na pitanje koliko su upoznati sa crnim tržištem organa u Republici Hrvatskoj, daju negativan odgovor oko postojanja takvog tržišta u Hrvatskoj. Ne vjeruju da takav oblik tržišta uopće postoji u Hrvatskoj. Do sada nisu čuli niti upoznali ni liječnika ni pacijenta koji su bili dio takvog tržišta. No ipak, naglašavaju kako ljudi kada je zdravlje u pitanju ne razmišljaju puno o etičnosti svojih odluka. Odgovor na pitanje da li smatraju ima li potrebe za legalizacijom crnog tržišta organima u Republici Hrvatskoj, odgovaraju kako bi legalizacija crnog tržišta donjela bi veliku nepravdu u podjeli organa. Pacijenti koji nemaju dovoljno novčanih sredstava teško bi dolazili do transplantiranog organa, a društvo i zdravstvo bi ubrzo izgubilo svoju socijalnu komponentu. S tim da naglašavaju kako je ovo samo njihovo mišljenje kada bi se tržište kao takvo uopće kod nas pojavilo. Obzirom na prethodni odgovor, slijedeće pitanje koje se odnosi na izražavanje mišljenja o tome da li bi se legalizacijom crnog tržišta organa, smanjila stopa kriminala, odgovaraju kako bi tom odlukom kriminal dobio krila pod zaštitom zakona. Zadnje pitanje u kojem se traži njihovo mišljenje o donorskoj kartici, te mišljenje da li bi potpisivanjem donorske kartice osobe imale veći rizik od prijevremene smrti (otmica, ubojstvo, nezgode i sl., odgovaraju kako smatraju da za to nema brige. Spominju kako nitko ne mora znati da su donirali organe osim ukoliko oni nekome kažu. Donorska kartica bi trebala imati svoju zakonsku težinu, kako bi nakon smrti osobe koja ju ima njena odluka zaista bila njena, a ne druge osobe ponekada one koja nije bila s njom bliska. Sudionici smatraju kako su otmice, ubojstva i nezgode neminovne i one se događaju i sada bez obzira ima li netko karticu donora ili nema.

5.5. Diskusija rezultata dubinskog intervjua

Dubinski intervju proveden je sa dva doktora, dvije medicinske sestre i jednom višom medicinskom sestrom. Osim postavljenih pitanja, odgovore su uputili i na pitanja koja su se nametnula sama po sebi tijekom razgovora. Naime, svi navedeni sudionici poznaju područje transplantacije i tog sustava bolje nego ostali. Kroz razgovor, nisu pokazali zabrinutost u vezi količine organa navodeći kako je Republika Hrvatska od 2010. godine, prema statistici Eurotransplanta, među vodećim zemljama, u broju doniranih organa na milijun stanovnika, kao

i u broju transplantacija jetre na milijun stanovnika države. Sustav transplantacije funkcionira odlično, prema njihovom mišljenju. Kako navode, to je veliki sustav u kojemu svaki dio hijerarhije mora znati što im je obveza činiti. Od samog početka, dijagnoze bolesnika, provođenje dodatnih pretraga, stavljanje pacijenta na listu čekanja, čekanja kompatibilnog organa, do same transplantacije i vremena oporavka dug je period u kojem za sad u Hrvatskoj sve funkcionira prema oporavku pacijenta. Najviše zabrinutosti, sudionici dijele oko odbacivanja organa kod nekih pacijenata što može dovesti do ugrožavanja života pacijenta ali i do oštećenja ili uništenja određenog organa. Osim toga, problem predstavlja i etičko-pravna strana, odnosno kada se liječnici susretnu sa mrtvim davateljem, vrlo brzo moraju spasiti organe kako bi se mogli iskoristiti u daljnjem procesu. Ono što ih ponekad usporava su zakonske regulative kao i pristanak obitelji umrlog davatelja. Ono što sudionike zadovoljava, su sve novije tehnike i tehnologije koje pomažu u lakšoj, boljoj i efikasnijoj transplantaciji organa.

5.6. Diskusija rezultata anketnog upitnika

Sukladno rezultatima provedenog istraživanja, postavljene hipoteze u nastavku će biti potvrđene ili opovrgnute te će se time moći donijeti zaključci na promatranu temu. Istraživanje koje se provodilo temelji se na tri hipoteze za koje su, kako bi se potvrdile ili opovrgnule, odabrana pitanja prema kojima se uzeo broj ispitanika čiji odgovori se slažu ili ne slažu sa hipotezom.

Hipoteza H1: Zdravstveni i nezdravstveni djelatnici imaju različite stavove o legalizaciji crnog tržišta organa.

Zdravstveni djelatnici obzirom na znanje koje imaju o postupcima transplantacije, njihovim prednostima i nedostacima, te protokolu postupka može biti varijabla u statističkom smislu koja utječe na formiranje stava o nužnosti legalizacije crnog tržišta ljudskih organa, kao i na spremnost osobe za darivanje istih. Obzirom na stečenu diplomu te znanje može se očekivati da su zdravstveni djelatnici više informirani i osviješteni o ovoj tematici pa da će samim time promicati nužnost legalizacije. Za potvrđivanje, odnosno opovrgavanje hipoteze, najprije se odvojio broj zdravstvenih djelatnika kroz pitanje u anketnom upitniku broj 5. Zatim se na 15 pitanju, odvojio broj potvrdnih odgovora za legalizaciju crnog tržišta organa. U anketnom upitniku sudjelovalo je 73 zdravstvenih radnika od kojih je samo 14 odgovorilo kako se slažu sa legalizacijom crnog tržišta organa. Kroz dubinski intervju, odgovori što se tiče legalizacije crnog tržišta su isti kao i u većine zdravstvenih djelatnika iz anketnog upitnika. Sudionici

dubinskog intervju-a ne slažu se s legalizacijom, odnosno ne vide potrebu za time, zaključujući kako Hrvatska nema problema sa ilegalnom prodajom organa. **S obzirom na tako malo broj potvrdnih odgovora od strane zdravstvenih djelatnika, smatra se kako je ova hipoteza opovrgnuta.**

Hipoteza H2: Mlađa populacija više je upućena u temu crnog tržišta organa

Mlađa populacija više se koristi online sadržajima, zbog obrazovanja ili osobnog znanja, istražuju određena područja u većoj mjeri u odnosu na starije generacije. Tematika rada je vrlo slaba na području tiskovina s kojima se inače u najvećoj mjeri koriste starije populacije. Mlađa populacija u ovom istraživanju predstavlja sve osobe u dobi do 38 godina. Za potvrđivanje, odnosno opovrgavanje hipoteze, najprije se odvojio broj mladih, odnosno osoba koje su potvrdile kako se nalaze u dobi 38 godina i ispod te dobi. Navedena populacija odvojila se pitanjem broj 2, dok se pitanjem broj 6, utvrdio broj mladih koji su rekli kako znaju što je crno tržište organa. Analizom rezultata, prikazano je kako broj mladih iznosi 195, a sa poznavanjem tržišta organa, složilo se njih 189. **Ovime je hipoteza potvrđena, odnosno velika količina mladih poznaje temu crnog tržišta organa.**

Hipoteza H3: Mlađa populacija odobrava legalizaciju crnog tržišta organa u većoj mjeri od starije populacije

Mlađa populacija želi nešto promijeniti, žele se aktivno uključiti u određene odluke koje se tiču i njih. Svojim znanjem žele utjecati na poboljšanje svijeta pa sukladno tome će ovo biti jedna od značajnih promjena kako za njih, tako i za sve oko njih. Kroz pitanje broj 2, u anketnom upitniku, određen je broj mladih. Od njih 195, 44 ispitanika je odgovorilo u pitanju broj 15 kako se treba legalizirati tržište organa. **Prema navedenom, hipoteza je opovrgnuta zbog malog broja mladih koji odobravaju legalizaciju.**

Možemo zaključiti kako veliki broj osoba zna za crno tržište organa, ali kroz odgovore se može uvidjeti kako smatraju da u Republici Hrvatskoj nema potrebe za legalizaciju istog. Možda dodatnim educiranjem i promatranjem razmatrane teme, mišljenja se promjene s vremenom.

5.7. Ograničenja istraživanja

U ovom istraživanju postojalo je nekoliko ograničenja istraživanja. Prvo je relativno mali uzorak ispitanika. Ovo je tema koja nije zastupljena među građanima, te je potreban veliki broj ispitanika kako bi rezultati bili relevantni. Podatci osoba koje su u anketnom upitniku rekle da ne znaju što je crno tržište organa nisu bili korisni u nekim dijelovima upitnika. Naravno, pomaže činjenica da građane treba uputiti o pojmovima i aktivnostima s kojima se susrećemo. Drugo ograničenje je činjenica da su vrlo rijetki radovi koji obuhvaćaju ovu tematiku. Većina radova su internet članci ili stručni članci, ali bilo bi odlično kada bi za ovu tematiku bilo i knjižne literature. Ovo ograničenje utječe na to da se ovaj rad ne može usporediti s nekim drugim radom, autorom i slično. Jedno od ograničenja su i sudionici u dubinskom intervju-u. Naime, sudionici su pristali dati odgovore s obzirom da im se jamčila anonimnost. Pokazatelj ovoga je da i zdravstveni radnici nisu možda upoznati s ovom tematikom da bi tvrdili određene stvari javno ili nemaju dozvolu iznositi sve činjenice.

6. ZAKLJUČAK

Cilj ovoga istraživanja bio je utvrditi postoji li razlika u mišljenju o legalizaciji crnog tržišta organima ovisno o tome da li su zdravstveni ili nezdravstveni djelatnici, te da li postoje nužni uvjeti za legalizaciju tržišta ljudskim organima i što bi ista donijela društvu. Nakon provođenja anketnog upitnika i dubinskog intervju-a, vidi se razlika u mišljenju o legalizaciji crnog tržišta organima. Naime, kako je ranije i navedeno, 14 zdravstvenih ispitanika smatra kako je potrebno legalizirati crno tržište organima, dok je taj broj kod nezdravstvenih djelatnika puno veći. Potvrдно je odgovorilo 37 nezdravstvenih radnika. Razlika se vidi, no ipak je to mali broj potvrdnih odgovora s obzirom koliko je ispitanika. Tu se već javlja jedno od prethodno navedenih ograničenja, odnosno mali broj ispitanika s obzirom na relativno nepoznavanje teme. Nastavno na cilj, bez obzira na radni status, mišljenja zašto treba ili ne treba legalizirati crno tržište su podijeljena. Od toga da će se smanjiti broj nestalih do ne etičnosti u kupovini ili prodaji organa. Sami sudionici nisu sigurni, što je vjerojatno razlog nedovoljnog znanja o navedenoj tematici.

Unatoč ograničenjima rada, prikupili su se zanimljivi podatci o tome da među ispitanicima, ne samo da ima osoba koje su na listi čekanja za organ, nego ima i osoba koje su tražile informacije o kupovini organa i razmišljale o kupovini istih. Ispitanici su odabrali odgovore gdje su tražili ove informacije među kojima ima i odgovora u kojima je osobama prišla osoba koja je nudila informacije o mogućoj kupnji / prodaji organa. Iako nisu potvrđene hipoteze koje su se odnosile na legalizaciju tržišta organa, iz navedenih odgovora vidljivo je kako je ilegalno tržište aktivno. Pitanje je, da li nije dovoljno aktivno da se o njemu priča ili nešto sasvim drugo.

Hipoteza 2 koja glasi: Mlađa populacija više je upućena u temu crnog tržišta organa, jedina je potvrđena hipoteza rada. Njome se htjelo dokazati tvrdnja kako većina mladih poznaje tematiku crnog tržišta organima i što ono znači za društvo. Mladi u anketnom upitniku, odnosno mlađi od 38 godina potvrdili su kako znaju što je crno tržište organima te time potvrdili navedenu hipotezu. Ostale dvije hipoteze nisu potvrđene, ali i ova je dobar znak. Dobar je pokazatelj da većina ispitanika zna što je to crno tržište organa, da su to već negdje čuli ili pročitali. Ovaj rad je većini dao neke odgovore ili ih barem naveo na razmišljanje o promatranoj tematici što će im u budućnosti možda pomoći.

LITERATURA:

Knjige

1. Raufer X., Quere S.: Organizirani kriminal; Naklada Jesenski i Turk; Zagreb; 2008.
2. Finckenauer J. O. :Problems of Definition: What is organized crime?;Trends in organized crime, 2005.
3. Božinović D.: Globalna sigurnost;Sigurnosni izazovi u 21. stoljeću; Narodne novine, 2016.
4. Sačić Ž.: Organizirani kriminal – metode suzbijanja, Informator; Zagreb; 2001.
5. Cvrtila Ž.: Kako kontrolirati organizirani kriminalitet u Hrvatskoj, Ured za poslovnu i privatnu sigurnost d.o.o., Zagreb; 2010.
6. Savić D.:Organizirani kriminal (ne) prepoznata prijetnja; Naklada Jesenski i Turk; Zagreb; 2015.
7. Sačić Ž.: Organizirani kriminalitet u Hrvatskoj, Ministarstvo unutarnjih poslova RH, Zagreb, 1997.
8. Rocco F.: Rječnik marketinga; Masmedia; Zagreb; 1993.

Internet

1. Leksikografski zavod Miroslav Krleža; URL:
<https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=12814> , pristupljeno: 25.09.2019.
2. Narodne novine: Zakon o potvrđivanju Konvencije Ujedinjenih naroda protiv transnacionalnoga organiziranog kriminaliteta, Protokola za sprječavanje, suzbijanje i kažnjavanje krijumčarenja ljudi, posebice žena i djece te Protokola protiv krijumčarenja migranata kopnom, morem i zrakom, kojima se dopunjuje Konvencija Ujedinjenih naroda protiv transnacionalnoga organiziranog kriminaliteta, URL: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/medunarodni/2002_11_14_162.html , pristupljeno: 27.09.2019.
3. Zakon o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona, Narodne novine URL:
https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2004_07_105_2026.html pristupljeno: 27.09.2019.
4. Zakoni i propisi, URL: <https://zakonipropisi.com/hr/zakon/kazneni-zakon/328-clanak-zlocinacko-udruzenje> , pristupljeno: 27.09.2019.

5. Garačić A.: Značenje pojedinih izraza u Kaznenom zakonu i njihovo tumačenje u sudskoj praksi , URL: http://www.vsrh.hr/CustomPages/Static/HRV/Files/AGaracic_Znacenje-izraza-u-kz-tumacenje-praksi.pdf , pristupljeno: 02.10.2019.
6. Sigurnosno–obavještajna agencija, URL: <https://www.soa.hr/hr/podrucja-rada/organizirani-kriminal/>, pristupljeno: 04.10.2019.
7. Statistički pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada u 2012. godini, URL: https://sabor.hr/sites/default/files/uploads/sabor/2019-01-18/080522/1_PRILOG_SIGURNOSNI_POKAZATELJI_2012.pdf , pristupljeno: 04.10.2019.
8. Statistički pregled temeljnih sigurnosnih pokazatelja i rezultata rada u 2011. godini, URL: https://www.sabor.hr/sites/default/files/uploads/sabor/2019-01-18/080315/I_PRILOG_2011.pdf , pristupljeno: 04.10.2019.
9. Zakon o kaznenom postupku, NN 145/13, URL: <https://www.zakon.hr/z/174/Zakon-o-kaznenom-postupku> , pristupljeno: 07.10.2019.
10. Eurotransplant, URL: https://www.eurotransplant.org/cms/index.php?page=pat_croatia , pristupljeno: 11.10.2019.
11. Središnji državni portal, <https://gov.hr/moja-uprava/obitelj-i-zivot/smrt-i-nasljedjivanje/darivanje-organa/508> , pristupljeno: 17.10.2019.
12. Ministarstvo zdravstva, <https://zdravlje.gov.hr/programi-i-projekti/nacionalni-programi-projekti-i-strategije/nacionalni-transplantacijski-program/zavod-za-transplantaciju-i-biomedicinu-2789/2789> , pristupljeno: 20.10.2019.
13. Zakonu o presađivanju ljudskih organa u svrhu liječenja, URL: <https://www.zakon.hr/z/556/Zakon-o-presa%C4%91ivanju-ljudskih-organa-u-svrhu-lije%C4%8Denja>, pristupljeno: 15.11.2019.
14. Đ. Ozrenić Došen, Mjerenje kvalitete usluge primarne zdravstvene zaštite SERVQUAL instrumentom, URL: <http://www.rsp.hr/ojs2/index.php/rsp/article/viewFile/900/1093> , pristupljeno: 04.02.2020.
15. Hrvatska donorska mreža, URL: <https://www.hdm.hr/2017/12/02/cijene-transplantacija-u-hrvatskoj/> , pristupljeno: 11.12.2019.
16. Vanda Božić; Suzbijanje organiziranog kriminaliteta u svjetlu pozitivnog kaznenog zakonodavstva Republike Hrvatske; URL: <http://transcrim.pravo.unizg.hr/wp->

- [content/uploads/2017/01/Vanda-Bozic-Suzbijanje-organiziranog-kriminaliteta.pdf](#) ,
pristupljeno: 12.12.2019.
17. Nacionalni plan za suzbijanje trgovanja ljudima za razdoblje od 2018. do 2021. godine; URL: <https://ljudskaprava.gov.hr/suzbijanje-trgovanja-ljudima/599> ,
pristupljeno: 09.01.2020.
18. Leksikografski zavod Miroslav Krleža; URL:
<http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=66905> , pristupljeno: 05.12.2019.
19. Izabela Radi; Transplantacija i doniranje organa, Završni rad, URL:
<https://repozitorij.unin.hr/islandora/object/unin%3A1897/datastream/PDF/view> ,
pristupljeno: 30.01.2020.
20. Klinička etika,
URL:http://neuron.mefst.hr/docs/katedre/med_humanistika/Medicina/MHIV/2013_14/Slu%C4%8Dajevi-seminari-SVE%2025-12-2013.pdf , pristupljeno: 30.01.2020.

PRILOZI

PRILOG 1

Anketni upitnik - Marketinški elementi tržišta ljudskim organima

Poštovani, sljedeća se anketa provodi s ciljem prikupljanja podataka koji će se koristiti isključivo za potrebe diplomskoga rada. Molim Vas da odvojite nekoliko minuta i ispunite anketu koja je u potpunosti anonimna.

Unaprijed zahvaljujem.

Belobrajdić Valentino

*Obavezno

1. Spol *

- a) M
- b) Ž

2. Dob *

- a) 21-26
- b) 27-32
- c) 33-38
- d) 39-44
- e) 45-50
- f) 51-56

3. Završeni stupanj obrazovanja *

- a) NSS
- b) SSS
- c) VSS
- d) VŠS
- e) Ostalo:

4. Vrsta radnog odnosa *

- a) Učenik/student
- b) Zaposlen
- c) Nezaposlen
- d) Ostalo:

5. Zanimanje *
- a) Zdravstveni djelatnik
  - b) Nezdravstveni djelatnik
6. Znate li što je to crno tržište organa? *
- a) DA
  - b) NE
7. Ako je vaš odgovor DA na prethodno pitanje Što mislite kako funkcionira crno tržište? (moguć je veći broj odgovora)
- a) Organi se prodaju online po visokim cijenama
  - b) Organi se nude preko lažnih oglasa
  - c) Organe prodaje jedna osoba
  - d) Organe prodaje skupina ljudi
  - e) Organi se dobivaju legalnim putem
  - f) Crno tržište ne postoji
8. Da li ste Vi ili netko od vaših bližnjih ikad bili na listi čekanja? *
- a) DA
  - b) NE
9. Ako ste na prethodno pitanje odgovorili sa DA, da li ste Vi ili Vaši bližnji dobili odgovarajući organ?
- a) DA
  - b) NE
10. Ukoliko je Vaš odgovor NE na prethodno pitanje, molim Vas da napišete razlog zbog kojeg nisu dobili organ.
-
11. Da li ste kad pomislili na kupnju organa kako biste pomogli sebi ili bližnjem? *
- a) DA
  - b) NE
12. Gdje ste tražili informacije o tržištu organa? * (mogući veći broj odgovora)
- a) Na društvenim mrežama
  - b) Na Google
  - c) Otvaranjem iskočnih prozora
  - d) U novinama
  - e) U razgovoru s prijateljima/poznancima
  - f) U razgovoru sa osobom koja mi je sama prišla i nudila informacije o tržištu organa
13. Znate li da u Hrvatskoj trenutno na organ čeka 318 ljudi? *
- a) Znam, čitam i zanimaju me podatci
  - b) Ne znam točan broj
  - c) Ne čitam i ne istražujem ove podatke
14. Smatrate li kako RH nema problem sa manjkom organa?*
- a) DA
  - b) NE
  - c) NE ZANIMA ME
  - d) NISAM UPOZNAT SA BROJKAMA

15. Smatrate li da se treba legalizirati crno tržište organa? *

- a) DA
- b) NE
- c) SUZRDŽAN

16. Zašto smatrate da se treba/ne treba legalizirati tržište organa? * (mogući veći broj odgovora)

- a) Tržište organa ne postoji
- b) U Hrvatskoj nije tolika opasnost od ilegalne prodaje organa
- c) Smanjiti će se kriminalne radnje prodaje/kupnje organa
- d) Spasiti će se veći broj života
- e) Smanjit će se broj nestalih

17. Trebaju li se cijene organa regulirati od strane Vlade? *

- a) DA
- b) NE

18. Tko bi prema Vašem mišljenu trebao biti uključen u proces legalizacije? (mogući veći broj odgovora)*

- a) državne institucije
- b) liječnici, koji inače obavljaju postupak transplantacije
- c) policijski djelatnici koji inače prate organizirani kriminal sa ljudskim organima
- d) psiholozi
- e) ekonomisti
- f) pravnici

Ocjenom od 1 do 5, s time da je ocjena 1 najmanja moguća ocjena, a ocjena 5 najveća moguća ocjena slijedeće elemente kojim ocjenjujete što postupak legalizacije može donjeti državi i općenito društvu (1 - *ne slažem se*, 2 - *uglavnom se ne slažem*, 3 - *nemam određeno mišljenje*, 4 - *uglavnom se slažem*, 5 - *potpuno se slažem*).*

19.	Postupak legalizacije obveza je Hrvatske nakon ulaska u Europsku Uniju	1	2	3	4	5
20.	Postupak legalizacije uvodi red u listu čekanja u postupku transplantacije	1	2	3	4	5
21.	Crno tržište ljudskim organima funkcionira u Hrvatskoj kao i u ostalim zemljama svijeta	1	2	3	4	5
22.	Postupak legalizacije ujedno je i postupak evidencije donatora	1	2	3	4	5
23.	Postupak legalizacije uveo bi i dodatna pravila u Pravilnik o kriterijima dodjele potrebnog organa	1	2	3	4	5
24.	Postupak legalizacije umanjuje organizirani kriminal sa ljudskim organima	1	2	3	4	5

25.	Postupak legalizacije tržišta ljudskim organima zahtjeva podršku u pravnom smislu	1	2	3	4	5
26.	Postupak legalizacije bitno utječe na kvalitetu života i sigurnost građana	1	2	3	4	5

27. Znete li što je to Eurotrasplant?*

- a) DA
- b) NE

28. Jeste li spremni donirati svoje organe?*

- a) DA
- b) NE

29. Ako je odgovor DA, kada ste spremni donirati organ?*

- a) nakon smrti
- b) za vrijeme života

30. Smatrate li da potpisivanjem odobrenja za doniranje organa nakon smrti, ulazite u rizik da vam netko naudi radi organa?*

- a) DA
- b) NE

PRILOG 2

Pitanja za dubinski intervju

1. Na koji način funkcionira sustav transplantacije u Republici Hrvatskoj?
2. Kolika je potreba za ljudskim organima u Republici Hrvatskoj?
3. Kolike su liste čekanja na organ u Republici Hrvatskoj?
4. Trebamo li se bojati povećanja trgovanja organima u Republici Hrvatskoj?
5. Što mislite zašto je Hrvatska jedna od najuspješnijih zemalja u transplantaciji organa?
6. Koji organi su najtraženiji za transplantaciju u Republici Hrvatskoj?
7. Koliko ste upoznati sa crnim tržištem organa u Republici Hrvatskoj ?
8. Smatrate li da ima potrebe za legalizacijom crnog tržišta organima u Republici Hrvatskoj?
9. Smatrate li da bi se legalizacijom crnog tržišta organa, smanjila stopa kriminala?
10. Što mislite i donorskoj kartici, smatrate li kako potpisivanjem donorske kartice osobe imaju veći rizik od prijevremene smrti (otmica, ubojstvo, nezgode i sl.) ?

POPIS GRAFIKONA

Grafikon 1. Spol ispitanika.....	24
Grafikon 2. Dob ispitanika.....	25
Grafikon 3. Stupanj obrazovanja ispitanika.....	25
Grafikon 4. Vrsta radnog odnosa ispitanika.....	26
Grafikon 5. Podjela ispitanika prema tome da li su zdravstveni ili nezdravstveni djelatnici...	26
Grafikon 6. Poznavanje crnog tržišta organa.....	27
Grafikon 7. Pretpostavke o crnom tržištu organa.....	27
Grafikon 8. Liste čekanja na organ među ispitanicima.....	28
Grafikon 9. Da li su ispitanici dobili traženi organ.....	28
Grafikon 10. Čekanje na transplantaciju organa.....	29
Grafikon 11. Da li su ispitanici spremni kupiti organ.....	29
Grafikon 12. Gdje su ispitanici tražili informacije o kupnji organa.....	30
Grafikon 13. Broj ispitanika koji je upoznat s brojkama na listi čekanja.....	31
Grafikon 14. Broj ispitanika koji smatra kako RH nema problem sa manjkom organa.....	31
Grafikon 15. Treba li se legalizirati crno tržište organa.....	32
Grafikon 16. Razlozi za legalizaciju/ ne legalizaciju crnog tržišta organima.....	32
Grafikon 17. Trebaju li cijene organa biti regulirane od strane Vlade.....	33
Grafikon 18. Tko treba biti uključen u legalizaciju tržišta organa.....	34
Grafikon 19. Da li je postupak legalizacije obveza Hrvatske nakon ulaska u EU.....	34
Grafikon 20. Postupak legalizacije uvodi red na liste čekanja.....	35
Grafikon 21. Da li crno tržište ljudskim organima funkcionira u Hrvatskoj kao i u ostalim..	35
Grafikon 22. Postupak legalizacije ujedno je i postupak evidencije donatora.....	36
Grafikon 23. Postupak legalizacije uvodi i dodatna pravila u Pravilnik o kriterijima dodjele.	36
Grafikon 24. Postupak legalizacije umanjuje organizirani kriminal sa ljudskim organima.....	37
Grafikon 25. Postupak legalizacije tržišta ljudskim organima zahtjeva podršku u pravnom...	37
Grafikon 26. Postupak legalizacije bitno utječe na kvalitetu života i sigurnost građana.....	38
Grafikon 27. Poznavanje Eurotransplanta.....	38
Grafikon 28. Da li su ispitanici spremni donirati organe.....	39
Grafikon 29. Kada su ispitanici spremni donirati organe	39
Grafikon 30. Da li se ispitanici boje potpisati donorske kartice.....	40

POPIS TABLICA

Tablica 1. Pregled organiziranog kriminala iz 2011. godine.....	8
Tablica 2. Rasprostranjenost kaznenih djela organiziranog kriminala.....	9
Tablica 3. Pregled organiziranog kriminala iz 2012.godine.....	10
Tablica 4. Spol ispitanika.....	25
Tablica 5. Dob ispitanika.....	26
Tablica 6. Završeni stupanj obrazovanja.....	27
Tablica 7. Vrsta radnog odnosa.....	27
Tablica 8. Zanimanje.....	28
Tablica 9. Znate li što je crno tržište organa.....	29
Tablica 10. Pretpostavke o crnom tržištu organa.....	30
Tablica 11. Liste čekanja na organ među ispitanicima.....	31
Tablica 12. Da li su ispitanici dobili traženi organ.....	32
Tablica 13. Čekanje na transplantaciju organa.....	33
Tablica 14. Da li su ispitanici spremni kupiti organ.....	34
Tablica 15. Gdje su ispitanici tražili informacije o kupnji organa.....	34
Tablica 16. Broj ispitanika koji je upoznat s brojkama na listi čekanja.....	36
Tablica 17. Broj ispitanika koji smatra kako RH nema problem sa manjkom organa.....	37
Tablica 18. Treba li se legalizirati crno tržište organa.....	38
Tablica 19. Razlozi za legalizaciju/ ne legalizaciju crnog tržišta organima.....	39
Tablica 20. Trebaju li se cijene organa regulirati od strane Vlade.....	40
Tablica 21. Tko treba biti uključen u legalizaciju tržišta organa.....	40
Tablica 22. Da li je postupak legalizacije obveza Hrvatske nakon ulaska u EU.....	42
Tablica 23. Postupak legalizacije uvodi red u listu čekanja u postupku transplantacije.....	43
Tablica 24. Da li crno tržište ljudskim organima funkcionira u Hrvatskoj kao i u ostalim zemljama svijeta.....	44
Tablica 25. Postupak legalizacije ujedno je i postupak evidencije donatora.....	45
Tablica 26. Postupak legalizacije uveo bi i dodatna pravila u Pravilnik o kriterijima dodjele potrebnog organa.....	46
Tablica 27. Postupak legalizacije umanjuje organizirani kriminal sa ljudskim organima.....	47
Tablica 28. Postupak legalizacije tržišta ljudskim organima zahtjeva podršku u pravnom smislu.....	48
Tablica 29. Postupak legalizacije bitno utječe na kvalitetu života i sigurnost građana.....	49

Tablica 30. Poznavanje Eurotransplanta.....	50
Tablica 31. Da li su ispitanici spremni donirati organe.....	50
Tablica 32. Kada su ispitanici spremni donirati organe.....	51
Tablica 33. Da li se ispitanici boje potpisati donorske kartice.....	52

Sveučilište
Sjever

SVEUČILIŠTE
SJEVER

IZJAVA O AUTORSTVU

I SUGLASNOST ZA JAVNU OBJAVU

Završni/diplomski rad isključivo je autorsko djelo studenta koji je isti izradio te student odgovara za istinitost, izvornost i ispravnost teksta rada. U radu se ne smiju koristiti dijelovi tuđih radova (knjiga, članaka, doktorskih disertacija, magistarskih radova, izvora s interneta, i drugih izvora) bez navođenja izvora i autora navedenih radova. Svi dijelovi tuđih radova moraju biti pravilno navedeni i citirani. Dijelovi tuđih radova koji nisu pravilno citirani, smatraju se plagijatom, odnosno nezakonitim prisvajanjem tuđeg znanstvenog ili stručnoga rada. Sukladno navedenom studenti su dužni potpisati izjavu o autorstvu rada.

Ja, Valentino Belobrajdić pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključivi autor diplomskog rada pod naslovom MARKETINŠKI ELEMENTI TRŽIŠTA LJUDSKIM ORGANAMA, te da u navedenom radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova.

Student:

Valentino Belobrajdić

Sukladno Zakonu o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju završne/diplomske radove sveučilišta su dužna trajno objaviti na javnoj internetskoj bazi sveučilišne knjižnice u sastavu sveučilišta te kopirati u javnu internetsku bazu završnih/diplomskih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice. Završni radovi istovrsnih umjetničkih studija koji se realiziraju kroz umjetnička ostvarenja objavljuju se na odgovarajući način.

Ja, Valentino Belobrajdić neopozivo izjavljujem da sam suglasan s javnom objavom diplomskog rada pod naslovom MARKETINŠKI ELEMENTI TRŽIŠTA LJUDSKIM ORGANIMA čiji sam autor.

Student:

Valentino Belobrajdić